

קְנִטְרִים
מֵעֵנָה פִּיּוֹ

הַלְכוֹת פְּסַח

קִנְטָרִים

מַעֲנֵה פִּיּוֹ

כְּמֵאֵמֶר הַכְּתוּב

שְׂמַחָה לְאִישׁ בְּמַעֲנֵה פִּיּוֹ וְדָבָר בְּעֵתוֹ מַה טוֹב
(משלי טו, כג)

הַלְכוֹת

פְּסַח חֵלֶק א'

חיברתיו בעזרת השם יתברך

יודם סרי

מודיעין עילית

אדר תש"ע

לע"נ א"מ
מרת שולמית ע"ה
בת הר"ר יוסף אהרן זצ"ל
נלב"ע
כ"ד אב תשס"ו
ת.ג.צ.ב.ה.

י"ל ע"י
מכון "שובי השולמית"

052-7689770

Email: htoranow@gmail.com

www.toranow.com

© כל הזכויות שמורות

להערות והארות

רח' שדי חמד 22

מודיעין עילית

08-9740617

פקס: 153-8-9740617

תוכן הענינים

א	הַקְדָּמָה
ב	הַלְכוֹת חֹדֶשׁ נִסָּן
ד	בְּרַכַּת הָאֵילָנוֹת
ה	שַׁבַּת הַגָּדוֹל
ו	מִצְוֹת תְּשַׁבִּיתוּ וּבֹל יִרְאֶה
ח	נִקְיוֹן הַבַּיִת וְכֹלֵי הַבַּיִת
י	מִצְוֹת בִּיעוֹר חֶמֶץ
יב	חֻלָּה וְתַרּוּפוֹת בְּפֶסַח
יג	קַטְגִּיזַת בְּפֶסַח
יד	מַכִּירַת חֶמֶץ
יח	חֶמֶץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח
יט	הַלְכוֹת בְּדִיקַת חֶמֶץ
כ	הַבְּרָכָה עַל הַבְּדִיקָה
כב	הַמְּקוֹמוֹת הַחַיִּיבִים בְּבְדִיקָה
כד	צוֹרַת הַבְּדִיקָה
כו	בְּדִיקַת חֶמֶץ לִפְנֵי לַיִל י"ד
כח	מְקוֹמוֹת שֶׁלֹּא רוֹצִים לְבַדּוֹק אוֹתָם
כט	הַחַיִּיבִים בְּבְדִיקַת חֶמֶץ
ל	מִצְוֹת בִּיעוֹר חֶמֶץ
לב	תַּעֲנִית בְּכוֹרוֹת
לד	אִיסוֹר אֲכִילַת מִצֵּה בְּעֶרֶב פֶּסַח
לה	אִיסוֹר עֲשִׂיַת מְלֶאכֶה בְּעֶרֶב פֶּסַח
לו	הַגְּעֵלַת כָּלִים

הנושאים שיצאו עד כה בדיסקים ובחברות

ע"י מכון "שובי השולמית"

- א. הלכות יחוד
- ב. הלכות רבית
- ג. הלכות תפלין
- ד. הלכות שמירת הלשון
- ה. הלכות שמות הקדש וגניזה
- ו. הלכות צדקה ומעשר פספים
- ז. הלכות בשר בחלב
- ח. הלכות תרומות ומעשרות
- ט. הלכות הפרשת חלה
- י. הלכות שמיטה
- יא. הלכות חול המועד
- יב. הלכות בית הכנסת ומורא מקדש
- יג. הלכות ארבעת המינים
- יד. הלכות כבוד אב ואם
- טו. הלכות שכירות פועלים
- טז. הלכות פסח (מצות תשביתו)
- יז. הלכות מציאה ואבדה

לעילוי נשמת

מרת רחל בת יעיש ע"ה

מרת תמר בת יעיש ע"ה

הַקְדָּמָה

צִיּוֹתֶיהָ הַתּוֹרָה לְחֹג אֶת חַג הַפֶּסַח שֶׁבָּעָה יָמִים זָכָר לִיצִיאַת מִצְרַיִם. יִצִּיאַת מִצְרַיִם מוֹרָה עַל הָאָמוּנָה בְּבוֹרָא הָעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת יד, לא): וַיֵּרָא יְשׁוּעָה אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעַם אֶת ה' וַיֵּאֱמִינוּ בֵּה' וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ. מִטַּעַם זֶה עַל הַרְבֵּה מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה נֶאֱמַר שֶׁהֵם זָכָר לִיצִיאַת מִצְרַיִם, כְּאֲשֶׁר הַחַג הָעִקְרִי הַקְּשׁוּר לִיצִיאַת מִצְרַיִם הוּא חַג הַפֶּסַח.

הַלְכוּת חַג הַפֶּסַח רַבּוֹת מְאֹד, וּמִשׁוּם כֵּן אָמְרוּ חַז"ל שׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בְּהַלְכוּת הַפֶּסַח קוֹדֵם הַפֶּסַח שְׁלוֹשִׁים יוֹם. לְכֵן עַל הַרְבֵּנִים לְלַמֵּד וּלְדַרֹּשׁ בְּרַבִּים בְּהַלְכוּת פֶּסַח, וְאִף שְׁנֵי תַלְמִידִים הַבָּאִים לְשֹׂאֵל אֶת הַרֵב שְׂאֵלָה וְהֶאֱחָד שׁוֹאֵל בְּהַלְכוּת פֶּסַח וְהִשְׁנִי בְּנוֹשֵׂא אַחֵר, עַל הַרֵב לְעֲנוֹת קוֹדֵם לְזֶה שֶׁשׁוֹאֵל בְּהַלְכוּת פֶּסַח. וּלְדַעַת הַרְבֵּה פּוֹסְקִים כְּבָר מִיּוֹם פּוּרִים יֵשׁ לְהִתְחִיל וּלְלַמּוֹד הַלְכוּת פֶּסַח.

אִף שֶׁעִיקַר הַתַּקְנָה הִיְתָה בְּזִמְנֵי שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָים בִּינֵן שֶׁהָיָה צוֹרֵךְ לְדַעַת אֶת הַלְכוּת קָרְבָן פֶּסַח וְשֹׂאֵר קָרְבָּנוֹת הַחַג, מִכָּל מְקוֹם פְּתָבוּ הַפּוֹסְקִים שָׁגַם בְּזִמְנֵי הַזֶּה שֶׁבְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים אֵין לָנוּ קָרְבָן פֶּסַח, צָרִיךְ לְהִתְחִיל וּלְלַמּוֹד אֶת הַהַלְכוּת הַמְרַבּוֹת שֶׁל הַלְכוּת חֲמִץ וּמִצָּה וְהַלְכוּת הַחַג וְלִיל הַסֹּדֵר שְׁלוֹשִׁים יוֹם קוֹדֵם לַחַג.

עִיקְרָהּ שֶׁל מִצְוַת חַג הַפֶּסַח הִיא מִצְוַת אֲכִילַת מִצָּה, וְהַזְהִירוֹת מְאִיסוֹר חֲמִץ. הַמִּסוֹר לְאֲכֹל חֲמִץ, שׁוֹנֶה מִשְׂאֵר הַמֵּאֲכָלוֹת הָאֲסוּרוֹת בְּכֵן שֶׁמְלַבֵּד מֵה שֶׁאֲסוּר לְאֲכֹל חֲמִץ, כְּתֻבָּה הַתּוֹרָה מִצְוַת עֲשֵׂה לְהִשְׁבִּית אֶת כָּל הַחֲמִץ וְהַדּוּמָה לוֹ. שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוֹת יב, טו): שֶׁבַעַת יָמִים מִצְוַת תֹּאכְלוּ אֹךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שֹׂאֵר מִבְּתֵיכֶם כִּי כָּל אֶכֶל חֲמִץ וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבַעִי:

מְלַבֵּד מִצְוַת הַשְּׁבִיתָה הַחֲמִץ כְּתֻבָּה הַתּוֹרָה בְּשְׁנֵי לְאוּנֵי לְבַעַר אֶת הַחֲמִץ מִרְשׁוֹתֵינוּ, וְהֵם אֲיסוּר כָּל יִרְאָה וְכָל יִמְצָא, שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוֹת יב, יט): שֶׁבַעַת יָמִים

שֶׁאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְיָכֶם, וּפְסוּק נוֹסֵף (שָׁם פְּסוּק ז'): וְלֹא יִרְאֶה לָךְ חֶמֶץ וְלֹא יִרְאֶה לָךְ שֶׁאֵר בְּכָל גְּבֻלְךָ.

מִחֲמַת חֲמַרְת אִיסוּר אֲכִילַת חֶמֶץ, וְאִיסוּר בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמָּצֵא, תִּיקְנוּ חַז"ל בְּמַה הַלְכוֹת שְׁמִטְרַתֶּם לְמַנוּע מִכְשׁוּל בְּאִיסוּר זֶה. וְהֵם מִצְנַת בְּדִיקַת חֶמֶץ וּבִיעוּרוֹ מִרְשׁוּתָנוּ עוֹד לִפְנֵי זְמַן אִיסוּר חֶמֶץ, וְאַף נִהְגוּ לְבַדּוֹק אֶת הַבַּיִת וּכְלֵי הַבַּיִת מִכָּל חֶשֶׁשׁ חֶמֶץ, וְאַפִּילוּ מִמַּשֶּׁהוּ שֶׁל חֶמֶץ. עַם יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הֵם וּמִשׁוּם חֲמַרְת אִיסוּר חֶמֶץ נִהְגוּ לְהַחְמִיר בְּהַלְכוֹת חַג הַפֶּסַח גַּם בַּדְּבָרִים שְׂאִינָם מְעִיקֵר הַדִּין, וְכִידוּע בְּשֵׁם הָאֲר"י הַק' שֶׁהִנְזִהֵר בְּפֶסַח אֲפִילוּ מִמַּשֶּׁהוּ שֶׁל חֶמֶץ מִבְּטָח לוֹ שֶׁלֹּא יִחְטֵא כָּל הַשָּׁנָה.

בְּקִנְטָרְס זֶה נִלְמַד בַּעֲזו"ה אֶת הַלְכוֹת חֲדָשׁ נִיסָן, הַהַלְכוֹת הַמִּצְוִיּוֹת הַחַל מֵרֵאשׁ חֲדָשׁ, מִנְהַגֵי חֲדָשׁ נִיסָן, וְנִצְסוּק בְּעִיקָר בְּהַלְכוֹת הַנוֹגְעוֹת לְהַשְׁבֵּתַת הַחֶמֶץ מִבְּתִינוּ, וְהֵם הַהֲכָנּוֹת לִפְנֵי חַג הַפֶּסַח, בְּדִיקַת חֶמֶץ וְהַהֲכָנּוֹת הַרְאוּיּוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא נִגִיעַ חֲלִילָה לְאִיסוּר אֲכִילַת חֶמֶץ בְּפֶסַח וְלְאִיסוּר בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמָּצֵא. בְּהַלְכוֹת מִצְנַת אֲכִילַת מִצָּה, אִיסוּר אֲכִילַת חֶמֶץ בְּפֶסַח, וְהַלְכוֹת לַיִל הַסֶּדֶר נִצְסוּק בַּעֲזו"ה בְּקִנְטָרְס הַבָּא.

וּכְמוֹ כָּל נוֹשֵׂא בְּהַלְכָה שְׂיֵשׁ בּוֹ פְּרָטִים רַבִּים טוֹב לְחַזֵּר עַל הַדְּבָרִים כְּמָה פְּעָמִים עַד שֶׁהַדְּבָרִים יוֹבְנוּ הַיָּטֵב וְיִתְיַשְּׁבוּ עַל הַלֵּב, וּבְכָל מְקוֹם שְׂיֵשׁ סִפְק הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה יֵשׁ לְשִׁאוֹל מוֹרָה הוֹרְאֵה מִסְמַךְ.

הַלְכוֹת חֲדָשׁ נִיסָן

חֲדָשׁ נִיסָן נִחְשָׁב לְחֲדָשׁ שְׂרָבוּ יְמֵי שְׂמִחָה לְיִשְׂרָאֵל, כְּכֹר בְּמִדְבָּר סִינֵי חֲנֻכּוֹ אֶת הַמִּשְׁכָּן בְּא' נִיסָן בְּמִשְׁךְ שְׁנַיִם עֶשֶׂר יוֹם, כְּמִסְפַּר שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל, כְּאֲשֶׁר בְּכָל יוֹם הַקָּרִיב קָרְבָן נִשְׂיָא שְׁבַט אַחַר מִשְׁבַּטֵי יִשְׂרָאֵל. יוֹם הַקָּרִבַת הַקָּרְבָן נִחְשָׁב לְיוֹם טוֹב וְלִכֵּן בְּיָמִים אֵלּוּ לֹא אוֹמְרִים תַּחֲנוּן. בְּיוֹם י"ד נִיסָן לֹא אוֹמְרִים תַּחֲנוּן כִּינּוּן שְׁזָהוּ יוֹם שָׁבוּ הָיוּ מִקָּרִיבִים אֶת קָרְבָן פֶּסַח. לְאַחַר מִכָּן יֵשׁ אֶת שְׁבַעַת יְמֵי חַג, וְיוֹם אֶסְרוּ חַג שְׁגַם בָּהֶם לֹא אוֹמְרִים תַּחֲנוּן, כִּךְ נִמָּצֵא שְׂבָרֵב יְמֵי הַחוֹדֶשׁ

לא אומרים תחנון. ניש מוסיפין לומר על פי מה שכתוב בחז"ל, ששהגאלה העתידה לבא במהרה בימינו תהיה ביום טוב ראשון של פסח, ולאחר החג תהיה חנוכה בית המקדש במשך שבועה ימים, כך שכל ימי חדש ניסן מקדשים לעם ישראל לימי ששון ושמחה.

מנהג טוב לקרוא מראש חדש ניסן במשך שנים עשר יום את קרבנות הנשיא של כל יום, וכמו שכתב השל"ה הקד' שלכל נשיא היה סיבות גדולות וקרבנותיו אשר המשיכו שפע ורחמינות לשבטו כל ימי עולם, ובקריאת הפרשה מעוררים את קדשת היום. וביום י"ג ניסן קוראים כנגד שבט לוי מתחילת פרשת בהעלותך עד "בן עשה את המנחה".

משום כך לא אומרים בחדש ניסן תחנון ונפילת אפים, לא אומרים צדקתך במנחה של שבת. הספרדים נוהגים שלא לומר בתפילת שחרית מזמור יענך ה' ביום צרה ומזמור תפלה לדוד בינן שמזכר בהם צרה, ונהרי ימי חדש ניסן הם ימי ששון ושמחה.

בחדש ניסן לא מתעניין תענית צבור חוץ מתענית בכורות, אולם לדעת השו"ע מתר להתענות תענית יחיד לתשובה, או תענית יום הזכרון של אב ואם, למעט ראש חדש וימי החג שאסור להתענות בהם, וכן ראוי שלא להתענות באסרו חג. ולדעת הרמ"א אין להתענות גם לא תענית יחיד, חוץ מתענית של חתן וכלה ביום חפתם שמתר אפילו בראש חדש. כמו כן לכל הדעות אין להספיד למת בכל חדש ניסן, חוץ מתלמיד חכם שסופדים לו בפניו.

עוד כתב הרמ"א שלא אומרים מזמור לתודה בערב פסח ובחול המועד פסח, בינן שמזמור זה הוא כנגד קרבן תודה, ובקרבן תודה היו מביאים לחמים חמץ, וממילא לא היו מקריבים קרבן תודה בפסח, וכן נוהגים האשכנזים. אולם הספרדים נוהגים לומר מזמור לתודה גם בימים אלו בינן שמזמור זה לא נתקן לשם קרבן תודה אלא לשם הודאה להשי"ת.

מְנַהֵג קְהִילוֹת יִשְׂרָאֵל, וְכֵן כְּתוּב בְּתַלְמוּד יְרוּשָׁלַיִם, שְׁכַל אֶחָד מִבְּנֵי הָעִיר צָרִיךְ לָתֵת קִמַח לַחֲטִים לְעַנְיִים לְצוּרֶךְ חַג הַפֶּסַח. וְהַיּוֹם נוֹהֲגִים לָתֵת לְעַנְיִים גַּם מַעוֹת כְּדֵי שְׂיֻכְלוּ לַקְנוֹת אֶת צְרָכֵי הַחַג, כֹּל אֶחָד לְפִי רְצוֹנוֹ הוּא.

בְּרַכַּת הָאֵילָנוֹת

כְּתוּבוֹ הַפּוֹסְקִים שֶׁהַיּוֹצֵא בַיּוֹם נִסָּן וְרוֹאֵה אֵילָנוֹת מְלַבְּלֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ אֶת בְּרַכַּת הָאֵילָנוֹת. נִסַּח הַבְּרָכָה הוּא: בֹּא יי אִמִּי שְׁלֵא חֲסַר בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם וּבְרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם.

אֶת בְּרַכַּת הָאֵילָנוֹת אוֹמְרִים כֵּן עַל אֵילָנוֹת שֵׁשׁ לָהֶם פִּירוֹת הָרְאוּיִים לְאַכִּילָה, וְלֹא עַל אֵילָנוֹת סָרְק. עֶבֶר וּבִיבְרַךְ עַל אֵילָן סָרְק, לֹא יִחְזוֹר לְבָרֵךְ. אֶת הַבְּרָכָה אוֹמְרִים כְּשֵׁרוֹאִים אֶת הַפְּרִיטָה שֶׁל פִּירוֹת הָאֵילָן. לְכֵן אִם הַפְּרָחִים כְּבָר נָפְלוּ וְרוֹאִים אֶת תְּחִילַת הַפִּירוֹת אֵין לְבָרֵךְ עַל אֵילָן זֶה בְּרַכַּת הָאֵילָנוֹת.

אֵת בְּרַכַּת הָאֵילָנוֹת מְבָרְכִים פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה בַּחֲדָשׁ נִסָּן בִּיּוֹן שְׂאֵז הָעֲצִים מִתְחִילִים לְהוֹצִיא אֶת הַפְּרָח מִמֶּנּוּ יוֹצֵאִים הַפִּירוֹת. וְהַזְרִיזִים מְקַדִּימִים לְמַצּוֹת וּמְבָרְכִים כְּבָר בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ. אָמְנָם מִי שְׁלֵא בִיבְרַךְ בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ יָכוֹל לְבָרֵךְ כֹּל הַחֲדָשׁ, וְנֶאֱפִילוּ לְאַחַר חֲדָשׁ נִסָּן כֹּל זְמַן שְׁרוֹאִים אֵילָנוֹת עִם פְּרָחִים שֶׁל פִּירוֹת. וְלִדְעַת הַרְבֵּה פּוֹסְקִים גַּם בַּחֲדָשׁ אֲדָר אֶפְשָׁר לְבָרֵךְ אִם רוֹאִים אֵילָנוֹת מְלַבְּלֵין, אוּלַם לְמַעֲשֵׂה נוֹהֲגִים עַל פִּי הַסּוּד לְבָרֵךְ דְּוָקָא בַּחֲדָשׁ נִסָּן וְלֹא מְקַדִּימִים לְחֲדָשׁ אֲדָר, כְּמוֹ כֵּן עַל פִּי הַסּוּד מִי שְׁלֵא בִיבְרַךְ בַּחֲדָשׁ נִסָּן, לֹא יְבָרֵךְ בְּשֵׁם וּמַלְכוּת בַּחֲדָשׁ אֲדָר.

בְּרַכַּת הָאֵילָנוֹת לֹא נַחֲשֶׁבֶת לְמַצָּנָה שֶׁהַזְּמַן גֶּרְמָא וּכְמוֹ בְּרַכַּת שֶׁהַחֲנִינוּ עַל פִּירוֹת הַמִּתְחַדְּשִׁים פַּעַם בְּשָׁנָה גַּם נָשִׂים חַיְבוֹת בְּבְרַכַּת הָאֵילָנוֹת.

אֶת בְּרַכַּת הָאֵילָנוֹת אֶפְשָׁר לוֹמַר גַּם בְּיַחֲד, אָמְנָם יֵשׁ עֲנִין לְבָרֵךְ דְּוָקָא בְּעֶשְׂרָה מְשׁוּם בְּרַב עִם הַדְּרַת מְלֶךְ (מְשַׁלֵּי יד, כח). וּמִטַּעַם זֶה יֵשׁ מַעֲלָה שְׂאָחָד יֹאמַר אֶת הַבְּרָכָה בְּקוֹל כֶּם וְהַשָּׂאָר יֹאמְרוּ אִתּוֹ בְּלַחֲשׁ. וְהַסּוּד הַמְדַּפֵּס בְּסִדּוּרִים

הוא: לְשֵׁם יְחִיד, תְּפִילַת יְהִי רְצוֹן, מְבָרְכִים בְּרֶפֶת הָאֵילָנוֹת, וְאַחַר כֵּן אוֹמְרִים מְזֻמָּר בְּשׁוֹב ה' אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן, וּמְזֻמָּר הִלְלוּ אֶת ה' מִן הַשָּׁמַיִם, וּמְסִימִים בְּקִדְשׁ.

יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂיֵשׁ לְבָרֵךְ אֶת בְּרֶפֶת הָאֵילָנוֹת עַל אֵילָנוֹת הַנִּמְצָאִים מִחוּץ לְעִיר, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּשׁו"ע "הַיּוֹצֵא בִימֵי נִסְיָן". אָמְנָם אֵין זֶה מְעַכֵּב וְאֶפְשָׁר לְבָרֵךְ גַּם עַל אֵילָנוֹת שֶׁבְּתוֹךְ הָעִיר. בְּפֶרֶט לְמִי שְׂיֵשׁ לוֹ טֶרְחָא מְרַבָּה אוֹ חֲשֵׁשׁ בִּיטוּל תּוֹרָה.

יֵשׁ לְבָרֵךְ עַל שְׁנֵי אֵילָנוֹת לְפָחוֹת וְאֶפִּילוֹ מִמֵּין אֶחָד, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂטוּב לְבָרֵךְ עַל אֵילָנוֹת מִשְׁנֵי מִינִים שׁוֹנִים.

אֵין לְבָרֵךְ עַל אֵילָנוֹת מְרַבָּים בֵּינָן שֶׁהֵם נִגְדֵי רְצוֹן הַבּוֹרָא. וְיֵשׁ מְקִילִים בְּזֶה בֵּינָן שֶׁהַבְּרָכָה עַל כָּלֹת הַבְּרִיאָה. וְעַל אֵילָנוֹת עֲרֵלָה מִתָּר לְבָרֵךְ בֵּינָן שְׂלֵא נַעֲשֶׂה בָּהֶם אִיסוּר, אִף עַל פִּי שְׁלַעַת עֵתָה הַפִּירוֹת אֲסוּרִים בְּאַכִּילָה.

יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂעַל פִּי הַקְּבֵלָה ל'א מְבָרְכִים בְּרֶפֶת הָאֵילָנוֹת בְּשַׁבָּת, וְיֵשׁ חוֹלְקִים, וְלִמְעַשֶׂה יֵשׁ לְהַקֵּל שְׂלֵא לְדַחוֹת אֶת הַבְּרָכָה בְּזִמְנָה. וּבְשַׁבָּת יֵשׁ לְהַזְהִיר שְׂלֵא לְהַרִיחַ אֶת הַפְּרִי מִחֲשֵׁשׁ שְׂמָא יְבוֹא לְתַלוֹשׁ אוֹתוֹ לְאַכִּילָה.

שַׁבַּת הַגְּדוּל

הַשַּׁבָּת שְׁלִפְנֵי חַג הַפֶּסַח נִקְרָאת שַׁבַּת הַגְּדוּל, וְאִף יֵשׁ הַנוֹהֲגִים לוֹמַר זֶה לְזֶה "שַׁבַּת הַגְּדוּל מְבָרֵךְ" וְכֵמָּה טַעְמִים יֵשׁ לְזֶה שֶׁשַּׁבַּת זוֹ נִקְרָאת שַׁבַּת הַגְּדוּל: הָאֶחָד, שֶׁפֶּסַח שֶׁהִיא בְּמִצְרַיִם חַל בְּיוֹם חֲמִישִׁי, וּבְשַׁבַּת שְׁלִפְנֵי כֵן אֲבוֹתֵינוּ נִצְטוּוּ לְקַחַת שָׂה לְצוּרֵךְ קָרְבָן פֶּסַח, וּבְאוֹתָהּ שְׂעָה נִתְקַבְּצוּ בְּכוֹרוֹת אֲמוֹת הָעוֹלָם אֲצֵל יִשְׂרָאֵל וּשְׂאֵלוֹם לָמָּה הֵם עוֹשִׂים כֵּן, אָמְרוּ לָהֶם זָבַח פֶּסַח הוּא לְה' שְׂיִהְיֶה אֶת בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם. הִלְכוּ בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם לְאַבוֹתֵיהֶם וּלְפָרְעָה לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שְׂיִשְׁלַחוּ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא רְצוּ, וַעֲשׂוּ הַבְּכוֹרוֹת מִלְחָמָה וְהִרְגוּ הַרְבֵּה מֵהֶם, וְעַל זֶה נֶאֱמַר (תְּהִלִּים קל"ו, י') לְמַפָּה מִצְרַיִם בְּבְכוּרֵיהֶם. וּכְשֶׁרָאוּ הַמִּצְרַיִם כֵּן חָגְרוּ

איש חרבו לנקם בַּיִשְׂרָאֵל, וַיִּבְקְשׂוּ לְהַשְׁמִיד וְלַהֲרוֹג אֶת יִשְׂרָאֵל ח"ו, וְהַשִּׁי"ת הִגִּן עֲלֵיהֶם בְּרוֹב רַחֲמָיו וְהַחֲלָה אֶת מִצְרַיִם בְּחוֹלָאִים רַבִּים וּמִשְׁנִים וּבִיִּסּוּרִים גְּדוֹלִים עַד שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם קְהוֹת וּמַעֲיָהֶם מִתְחַתְּכִים, וְנִאֲלָצוּ לְסֻגַּת אַחֲזוֹר וְעַל יָדֵי כֶּךָ נִצּוּלוּ יִשְׂרָאֵל מִזַּעֲמָם. וְלָכֵן שָׁבַת זֹאת נִקְרָאת שְׁבַת הַגְּדוֹל.

מִנְהַג רוֹב קְהֵילוֹת יִשְׂרָאֵל לֹאמַר אֶת הַהִפְטָרָה וְעֲרֻכָּהּ לַה' (מִלְּאֲכִי ג) וְלֹא אֶת הַהִפְטָרָה פְּרֻשַׁת הַשְּׁבוּעַ, וַיֵּשׁ מִהַתִּימָנִים שְׁנוֹהֲגִים כְּדַעַת הַרַמְבָּ"ם לֹאמַר אֶת הַהִפְטָרָה הַשְּׁבוּעַ.

יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשְּׁבַת זֹאת נִקְרָאת שְׁבַת הַגְּדוֹל עַל שֵׁם שֶׁהָרַב הַגְּדוֹל שְׁבַעֲיָר דִּוְרַשׁ. וְלָכֵן נוֹהֲגִים לְהִתְאַסֵּף בְּבֵיתִי כְּנִסְיוֹת וְלִשְׁמוֹעַ אֶת דְּרָשַׁת הָרַב בְּהַלְכָּה וּבִאֲגָדָה, וּבִדְוָאֵי שְׁעַל הָרַב לְלַמֵּד אֶת הַלְכוֹת פֶּסַח הַמְרַבִּים, הַזְּהִירוֹת מֵאִיסוּר חֶמֶץ וְאִיסוּר בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמְצָא, וּבִפְרָט בְּדִבְרֵי הַמַּתְחַדְּשִׁים מִשְׁנָה לְשְׁנָה בְּעֵינֵי פְּשׁוּרוֹת. וְכֵן בְּהַלְכוֹת לֵיל הַסֵּדֶר, וּבְדִבְרֵי אֲגָדָה הַמוֹשְׁכִים אֶת הַלֵּב.

יֵשׁ מִהַאֲשַׁכְּנִזִּים שְׁנוֹהֲגִים עַל פִּי הַרַמְ"א לְקְרֹא אֶת הַהֲגָדָה בְּשְׁבַת הַגְּדוֹל מִתְחַלֵּת עֲבָדִים הֵינּוּ וְעַד לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ. וְהַסְפֵּרְדִים, וְחֶלֶק מִהַאֲשַׁכְּנִזִּים הַנוֹהֲגִים עַל פִּי הַגַּר"א לֹא נוֹהֲגִים לְקְרֹא אֶת הַהֲגָדָה בְּשְׁבַת הַגְּדוֹל.

מִצְוֹת תְּשֻׁבִיתוֹ וּבַל יִרְאֶה

אַחַת מִהַמִּצְוֹת הַמֵּיִחָדוֹת בְּחַג הַפֶּסַח הִיא מִצְוַת הַשְּׁבִתָּה וּבִיעוֹר הַחֶמֶץ וְהַשְּׂאוֹר מִרְשׁוּתֵינוּ לְפָנֵי חַג הַפֶּסַח. שְׁנֵאָמַר (שְׁמוֹת יב, טו): אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תְּשַׁבִּיתוּ שְׂאוֹר מִבֵּיתְכֶם. מִלְּשׁוֹן הַפֶּסוּק "אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן" לְמַדּוּ חֲזו"ל שֶׁהַחֻבָּה לְהַשְׁבִּית אֶת הַחֶמֶץ וְהַשְּׂאוֹר מִרְשׁוּתֵינוּ הִיא לֹא רַק מִכְּנִיסַת הַחַג, אֲלָא כְּכֹר מִחֻצוֹת הַיּוֹם שֶׁל עֲרַב פֶּסַח.

חֻבַּת הַשְּׁבִתָּה הַחֶמֶץ וְהַשְּׂאוֹר חֲמוּרָה כָּל כֶּךָ עַד שֶׁהַתּוֹרָה כְּתִיבָה שֶׁהַמְּשֻׁהָה חֶמֶץ בְּרִשׁוּתוֹ, לֹא רַק בְּטַל מִצְוַת עֲשֵׂה, אֲלָא אַף עוֹבֵר עַל שְׁנֵי לְאוּיִן נוֹסְפִים, וְהֵן אִיסוּר בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמְצָא. שְׁנֵאָמַר (שְׁמוֹת יב יט) שְׁבַעַת יָמִים שְׂאוֹר לֹא

יִמָּצָא בְּבִתְיֶכֶם, וּפְסוּק נוֹסֵף (שֵׁם פֶּס' ז): וְלֹא יִרְאֶה לְךָ חֶמֶץ וְלֹא יִרְאֶה לְךָ שָׂאֵר
בְּכָל גְּבֻלְךָ: וּבְזִמְנֵן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיִים וְהָיוּ מִקְרִיבִים אֶת קֶרְבֵּן פֶּסַח יֵשׁ
פְּסוּק נוֹסֵף הָאוֹסֵר לְהִקְרִיב אֶת קֶרְבֵּן פֶּסַח לְמִי שֵׁישׁ חֶמֶץ בְּרִשּׁוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(שְׁמוֹת לד, כה): לֹא תִשְׁחַט עַל חֶמֶץ דָּם זָבָחִי.

הַשְּׁבִתַת הַחֶמֶץ וּבִיעוּרוֹ נֶאֱמַר עַל כָּל חֶמֶץ הַשֵּׁיךְ לְאָדָם מִיִּשְׂרָאֵל בְּכָל מְקוֹם
שֶׁהוּא, בֵּין בְּבֵיתוֹ אוֹ בְּמְקוֹם אַחֵר, כִּן שֶׁאֲסוּר שִׁיהִיָּה לְיִשְׂרָאֵל חֶמֶץ בְּכָל מְקוֹם
בְּעוֹלָם וְאֶפִּילוֹ אִם בַּעַל הַחֶמֶץ גָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהַחֶמֶץ נִמָּצָא בַּחוּץ לְאֶרֶץ. לְכֵן
עַל כָּל אָדָם לְבַעַר אֶת כָּל הַחֶמֶץ שֵׁישׁ לוֹ בֵּין בְּבֵית, בְּמְקוֹם עֲבוּדָה, בַּחוּרֵי
יִשְׂרָאֵל בְּפָנִימִיָּה וְכָל הַדּוּמָה לָזֶה.

אִם שֶׁהַתּוֹרָה אָסְרָה שִׁיהִיָּה לְאָדָם מִיִּשְׂרָאֵל חֶמֶץ בְּרִשּׁוֹתוֹ בִּימֵי חַג הַפֶּסַח,
הַתּוֹרָה לֹא אָסְרָה שִׁיהִיָּה בְּבֵיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל חֶמֶץ הַשֵּׁיךְ לְגוֹי אוֹ לְהַקְדָּשׁ. וְדָבָר
זֶה דִּרְשׁוֹ חַזוֹ"ל מִלְּשׁוֹן הַפְּסוּק: וְלֹא יִרְאֶה לְךָ חֶמֶץ וְלֹא יִרְאֶה לְךָ שָׂאֵר בְּכָל
גְּבֻלְךָ, שֶׁפִּירוּשׁוֹ- שְׁלַךְ אִי אֶתְּהָ רוּאָה, אֲכַל אֶתְּהָ רוּאָה שֶׁל אַחֲרִים וְשֶׁל גְּבוּהָ.
אַחֲרִים הַפְּנִיָּה לְגוֹי שֶׁאִינוֹ מְצֻוֶה בְּבִיעוּר הַחֶמֶץ, וְשֶׁל גְּבוּהָ פִּירוּשׁוֹ שֶׁל הַקְדָּשׁ.
מִכָּאֵן נּוֹבְעִים הַלְכוֹת מְכִירַת חֶמֶץ לְגוֹי, דִּהְיִנּוּ שֵׁישׁ אֶפְשָׁרוֹת לְהַשְׂאִיר חֶמֶץ
בְּבֵית כְּאֲשֶׁר חֶמֶץ זֶה נִמְכָּר לְגוֹי פֶּהֱלָכָה. עַל פְּרִטֵי הַלָּכָה זֶה נֶעֱמָד בַּעֲזוֹ"ה
בַּהֲמָשֵׁךְ.

כְּנֻת הַתּוֹרָה בְּמִצְוַת הַשְּׁבִתַת הַחֶמֶץ הִיָּתָה לְהַשְׁבִּית אֶת הַחֶמֶץ בְּאִמְרַת נֹסֵחַ
הַבִּיטוּל בְּלִבְדִּי. שֶׁהָרִי בְּפְסוּק כְּתוּב שָׂאֵר לֹא יִמָּצָא בְּבִתְיֶכֶם, וְלֹא כְּתוּב תִּבְעֶרּוּ
שָׂאֵר מִבְּתֵיכֶם. לְכֵן מְעִיקָר דִּין הַתּוֹרָה הָיָה דִּי לֹמַר אֶת נֹסֵחַ בִּיטוּל חֶמֶץ וּכְמוֹ
שֶׁנֶּאֱמָרנוּ אוֹמְרִים שְׁכָל חֶמֶץ שֵׁישׁ בְּרִשּׁוֹתֵנוּ יִהְיֶה כְּמוֹ עֶפֶר הָאֶרֶץ. הַטַּעַם לְכַךָ
שֶׁדִּי בְּבִיטוּל חֶמֶץ, הוּא מְשׁוּם שֶׁהַתּוֹרָה הַפְּקִיעָה אֶת בְּעֻלּוֹתֵנוּ עַל הַחֶמֶץ, וְעַם
כָּל זֶה הַתּוֹרָה עֲשֵׂתָה כְּאֵלּוֹ הַחֶמֶץ שְׁלֵנוּ, לְכֵן דִּי בְּבִיטוּל חֶמֶץ כְּדִי לְהוֹצִיא אֶת
הַחֶמֶץ מִדַּעְתָּנוּ.

אֲלֵא שֶׁחַזוֹ"ל אָמְרוּ שְׁלֹא דִי בְּבִיטוּל חֶמֶץ, אֲלֵא יֵשׁ לְהוֹצִיא אֶת הַחֶמֶץ
מִרִשּׁוֹתֵנוּ לְגַמְרֵי וּלְבַעַר אוֹתוֹ מִהָעוֹלָם. וְנֶאֱמָרוּ בְּזֶה פְּמָה טַעְמִים. הַעִיקָרִי

שְׂבָהֶם הוּא שְׂאֵם אָדָם יִסְתַּפֵּק בְּבִיטוּל חֶמֶץ בְּלִי לִבְעַר אוֹתוֹ מֵהַבֵּית יֵשׁ חֵשׁ שְׂבָמֶשֶׁךְ יָמוֹת חַג הַפֶּסַח הוּא יִמָּצֵא בְּבֵיתוֹ מֵאֶכָּל חֶמֶץ וּמִתּוֹךְ הַהֲרַגְל לְאָכּוֹל חֶמֶץ כָּל הַשָּׁנָה הוּא עָלוּל לְשִׁפְחָ וּלְאָכָל חֶמֶץ זֶה גַם בְּחַג הַפֶּסַח. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים שְׁהִטְעַם הוּא שְׂמָא אָדָם לֹא יִבְטַל בְּלִב שְׁלָם אֶת הַחֶמֶץ שֶׁבְּרִשּׁוֹתוֹ בְּלִב שְׁלָם. לָכֵן אָמְרוּ חֲזו"ל שְׁמַלְבָּד הַבֵּיטוּל יֵשׁ לְבִדּוּק חֶמֶץ בְּלִיל י"ד נִסּוֹן, וּלְבַעַר אֶת כָּל חֶמֶץ הַיָּדוּעַ. וְרַק עַל חֶמֶץ שֶׁלֹּא יָדוּעַ, שֶׁלֹּא נִמָּצֵא בְּבִדְיַקַּת חֶמֶץ אֶפְשָׁר לְהִסְתַּפֵּק בְּבִיטוּל חֶמֶץ.

אִךָ שְׁחֲזו"ל לֹא אָמְרוּ שְׁצָרִיךְ לְנִקּוּת אֶת הַבֵּית לִפְנֵי הַחַג, כְּתָבוּ הַפּוֹסְקִים שְׂיֵשׁ לְנִקּוּת אֶת הַבֵּית וְאֶת כָּלִי הַבֵּית הַיָּטֵב עוֹד לִפְנֵי הַבְּדִיקָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׂאָר בְּרִשּׁוֹתָיו כָּל שְׂאֵרֵי שֶׁל חֶמֶץ. מִפְּאֵן נּוֹבַע מְנַהֲגֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּבִפְרָט שֶׁל מְנַהֲגֵן שֶׁל נְשׂוֹת יִשְׂרָאֵל לְנִקּוּת אֶת הַבֵּית, וּלְטְרוּחַ בְּזֶה טִירְחָה מְרַבָּה לִפְנֵי חַג הַפֶּסַח. וְאִךָ עַל פִּי שְׁלִדְעַת הַרְבֵּה פּוֹסְקִים חוֹבֵת בִּיעוּר חֶמֶץ נְאֻמָּה רַק עַל חֶמֶץ שְׂיֵשׁ בּוֹ גּוֹדֵל כְּפִי, נִהְיָו נְשׂוֹת יִשְׂרָאֵל לְנִקּוּת אֶת הַבֵּית הַיָּטֵב הַיָּטֵב, וְאֶפִּילוֹ מִפְּרוּרֵי חֶמֶץ שְׂאִין בָּהֶם כְּפִי. וְכִתְבוּ הַפּוֹסְקִים שְׂאִין לְלַעַג עַל מְנַהֲגֵי זֶה, וְהוֹסִיפוּ וְכָתְבוּ שְׂיִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הֵם וְנִהְיָו לְהַחְמִיר אֶפִּילוֹ בְּמַשְׁהוֹ חֶמֶץ, וְכִמוֹ שְׂיָדוּעַ בְּשֵׁם הָאֶרֶץ הַקְּדוּ' שֶׁהִנְזַהַר מִמַּשְׁהוֹ חֶמֶץ בְּפֶסַח מִבְּטָח לוֹ שֶׁלֹּא יִחְטָא כָּל הַשָּׁנָה.

לְפִי הָאָמֹר יֵשׁ לְשִׁים לֵב שֶׁהַנִּיקּוּן הַיְסוּדִי שֶׁל הַבֵּית הַנְּהוּג כְּבָר דּוֹרוֹת רַבִּים אֵינּוּ מַעֲיָקֵר הַדִּין, לָכֵן יֵשׁ לְהִינְזַהַר שֶׁתִּקְנָה זֶה לֹא תִהְיֶה קְלָקְלָה, וְלֹא תִגְרוֹם לְכַעַס, הַקְּפָדָה וְהַפְּרָעָה בְּשִׁלּוּם הַבֵּית וְחֲנוּךְ הַיְלָדִים. כִּמוֹ כֵּן, עַל פְּנֵי הַבֵּית לְהַתְכַּוֵּן הַיָּטֵב לְלִיל הַסֵּדֶר, וּבְכָלֵל זֶה לְשִׁמּוֹר כּוֹחוֹת לְהִגִּיעַ לְלִיל הַסֵּדֶר בְּשִׁמְחָה וּבְדִיצָה.

נִקּוּן הַבֵּית וְכָלִי הַבֵּית

כְּאָמֹר אַחַת הַהֲכָנוֹת הַחֹשׁבוֹת לְחַג הַפֶּסַח הוּא מֵה שְׁנוּהֵגִים לְנִקּוּת אֶת הַבֵּית הַיָּטֵב מִכָּל דְּבָר שְׂיֵשׁ בּוֹ חֶמֶץ. עֵינֵךְ הַנִּיקּוּן צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּכָל מְקוֹם שְׂיִתְכַּן שְׁהַכְּנִיסוֹ בּוֹ חֶמֶץ בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה, בְּחֻדְרִים בְּאֲרוֹנוֹת בְּחֻדְרֵי וּבְכָל מְקוֹם אֶפְשָׁרִי שְׂיִתְכַּן שְׂיֵשׁ בּוֹ חֶמֶץ. לֹא רַק בְּבֵית עֲצָמוֹ, אֲלָא גַם בְּכָלִי הַבֵּית יֵשׁ לְנִקּוּת אֶת

החמץ, כמו הפיסים של הבגדים, תיקי אוכל וכדומה, וכן גם את המכונית יש לנקות משירי חמץ.

מקומות שאין בהם חשש חמץ לא צריכים נקיון כלל. אולם בית שיש בו ילדים צריך נקיון בכל מקום שיד הילדים עלולה להגיע, כיון שהם עלולים להחביא ממתקים ומוצרי חמץ במקומות שונים, וכן, דרכם של ילדים קטנים לכללך כל מקום שידיהם מגיעות לשם. כמו כן יש לנקות מחמץ את בגדי הילדים, התיקים שלהם, וגם לבדוק חמץ בכל מקום שידיהם יכולות להגיע. נקיון הבית מאבק ושאר מקומות שאין בהם חשש חמץ אין לו חלק כלל בהלכות חג הפסח, ולכן על כל אשה לחשוב היטב מהו סדר העדיפויות, נקיון האבק או נקיון החמץ.

חשוב יותר מאשר נקיון הבית מחמץ, הוא לנקות היטב את שירי החמץ שיש בכל מקום ששירים אלו עלולים לבוא בטעות לידי אכילה. לכן נקיון החמץ במטבח, בארונות המטבח במקרה, או אפילו בספרים שרגילים ללמוד בהם על השלחן, חשובים מאוד יותר מאשר נקיון החמץ בבית, ועל נושא זה נדבר בעז"ה בהמשך.

כאן המקום להעיר שאלו המשקיעים זמן רב בנקיון הבית, נקיון אבק ולכלוך שאינו קשור ממש לחג הפסח, ומרב טרדות החג מזניחים מעט את נקיון המטבח וכליו, עליהם אפשר לומר שמניחים את העיקר ותופסים את הטפל, כיון שהם עלולים להיכשל באיסור החמור של אכילת חמץ בפסח. האוכל חלילה פחות מפיזית חמץ בפסח ואפילו פרוור של חמץ עובר איסור מהתורה הנקרא "חצי שיעור", והאוכל פרוור החמץ בתערובת עובר על איסור דרבנן, כיון שלחלכה חמץ בפסח לא בטל אפילו במשהו. לכן חשוב מאוד לשם דגש על נקיון הבית מחמץ ובפרט מחמץ שעלול להגיע לידי אכילה, יותר מאשר נקיון שאינו נוגע לחג הפסח.

מַצּוֹת בַּיַּעוֹר חֻמֵץ

חובת ביעור חמץ נאמרה בכל דבר שיש בו חמץ או שאור. חמץ הם מאכלי חמץ העשויים מחמשת מיני דגן, ואילו שאור הוא השמרים העשויים מחמץ שמטרתם להתמיץ ולהטפית את העסה הנעשית מחמשת מיני דגן. לפני שנלמד מהם הדברים החייבים בביעור, נדגיש שאת רוב הדברים ניתן למכור לגוי ולא לבער אותם מהבית. את פרטי ההלכה של מכירת חמץ לגוי, והדברים שמועיל בהם מכירת חמץ לכתחלה או בדיעבד נלמד בעז"ה בהמשך.

את סוגי החמץ ניתן לחלק לחמשה סוגים, והם:

- א. חמץ גמור
- ב. תערובת חמץ הראויה לאכילה
- ג. חמץ נקשה
- ד. חמץ גמור שנפסל מאכילת כלב
- ה. חמץ גמור שהיה בתערובת ונפסל מאכילת אדם

יש דברים שיש להם שיכות לחמץ אבל אין עליהם חובת ביעור מהבית, דברים אלו אסור שיגיעו לידי אכילה כמו חמץ גמור, ועליהם נעמוד בעז"ה בהמשך ובעיקר בשיעור הבא שיעסוק גם באיסור אכילת חמץ. בחלק זה נלמד את סוגי החמץ החייבים בביעור לפני חג הפסח.

א. חמץ גמור הם כל סוגי חמץ הידועים כמו לחם ושאר סוגי המאפים, כמו עוגות, בורקס, פסטות, בצקים, משקאות חמץ כמו בירה ושכר, קמח של כל השנה, וכל שאר מצרכי מזון העשויים מחמץ. דברים אלו צריך לבער ולא להשאיר מהם כלל בבית. כמו כן גם לנוהגים לעשות מכירת חמץ, טוב ונכון שלא לסמוך על מכירת חמץ בחמץ גמור, למעט מפעלי מזון שיש להם כמות גדולה של חמץ גמור שהם יכולים לסמוך לכתחלה על מכירת חמץ הנעשית כראוי, כמו שנלמד בהמשך.

ב. תַּעֲרַבְתָּ חֶמֶץ הֵם כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהַמֶּרְכִּיב הַעֵיקָרִי אֵינוֹ חֶמֶץ, אֲבָל יֵשׁ בְּתַעֲרַבְתָּ זֶה חֶמֶץ וְאֶפִּילוֹ מַעֲט חֶמֶץ, כְּמוֹ אֲבָקַת מֶרְק שֵׁיֵשׁ בָּהּ פְּרוּרֵי חֶמֶץ. וּבִכְלָל תַּעֲרַבְתָּ חֶמֶץ הֵם כָּל מוּצְרֵי הַמְּזוּזָן שֶׁאֵינָם כְּשָׂרִים לְפֶסַח בֵּינָן שֵׁיֵשׁ בָּהֶם חוֹמְרִים מְסוּיָמִים הַעֲשׂוּיִם מִחֶמֶץ. מוּצְרִים אֵלוֹ חִיָּבִים בְּבִיעוּר כְּמוֹ חֶמֶץ גָּמוּר.

תַּעֲרַבְתָּ חֶמֶץ חִיָּבָת בְּבִיעוּר וּבִלְבָד שֵׁיֵשׁ בּוֹ בְּזֵית חֶמֶץ, וְאֶפִּילוֹ אִם יֵשׁ שְׂשִׁיִּים בְּתַעֲרַבְתָּ כִּנְגַד הַחֶמֶץ הָרִי שֶׁתִּבְשִׁיל זֶה חִיָּב בְּבִיעוּר, אִף עַל פִּי שֶׁבִשְׂאֵר הַלְכוּת תַּעֲרַבְתָּ אִיסוּר בְּהֵתֵר הָאִיסוּר הִזְיָה בְּטֵל בְּשִׂשִׁיִּים בְּחוּךְ הַהֵיטֵר. אֵינָן אִם בְּזֵית חֶמֶץ בְּתַעֲרַבְתָּ יֵשׁ דְּעוֹת אִם תַּעֲרַבְתָּ זֶה חִיָּבָת בְּבִיעוּר, וְיֵשׁ מְקָרִים מְסִיָּמִים שֶׁאִף מֵתֵר לְאֶכוּל בְּפֶסַח תַּעֲרַבְתָּ זֶה כְּמוֹ שֶׁנִּלְמַד בַּעֲזוּ"ה בְּשִׂיעוּר הַבָּא. וְלִמְעֻשָׁה נוֹהֲגִים שְׁגָם תִּבְשִׁיל שֶׁהַתִּבְשִׁיל עִם חֶמֶץ וְלֹאֲחֵר הַבִּישׁוּל הוֹצִיאֵו אֶת הַחֶמֶץ מִתִּבְשִׁיל כֶּךָ שֶׁנִּשְׂאֵר בְּתִבְשִׁיל רַק טַעַם חֶמֶץ יֵשׁ לְבַעֲרוֹ אוֹ לְמַפּוֹר אוֹתוֹ לְגוּי. רַק מְאָכֵל כְּשֶׁר לְפֶסַח שֶׁהַתִּבְשִׁיל לְפָנָי הַחַג בְּכִלֵי חֶמֶץ וְאֶפִּילוֹ בְּכִלֵי בֶּן יוֹמוֹ לֹא חִיָּב בְּבִיעוּר חֶמֶץ. וְיֵשׁ פּוֹסְקִים שְׁגָם מִתִּירִים לְאֶכוּל מְאָכֵל זֶה בְּפֶסַח.

ג. חֶמֶץ נִקְשָׂה: הֵם סוּגֵי חֶמֶץ שֶׁמַּעוֹלָם לֹא הָיוּ רְאוּיִם לְאֶכִּילָה אֲלָא מַעֲט וּבִקּוּשֵׁי. לְדַגְמָא, דְּבֶק שְׂעוּשִׁים מְקַמַח וּמִים נִחְשָׁב לְחֶמֶץ נִקְשָׂה וְגַם הוּא חִיָּב בְּבִיעוּר.

ד. חֶמֶץ, וְאֶפִּילוֹ חֶמֶץ גָּמוּר שֶׁנִּפְסַל מְאֻכֵּלֵת כְּלָב לֹא נִחְשָׁב יוֹתֵר לְמְאָכֵל, וְלִכְּנֵן הוּא לֹא חִיָּב בְּבִיעוּר וּמִתֵּר לְהִשְׂאִיר אוֹתוֹ בְּבֵית. אֵינָן הַבְּדֵל בְּדִין זֶה אִם הַחֶמֶץ הִזְיָה רְאוּי פַּעַם לְאֶכִּילָה וְרַק אַחֵר כֶּךָ הוּא נִפְסַל מְאֻכֵּלֵת כְּלָב, אוֹ שֶׁחֶמֶץ זֶה מַעוֹלָם לֹא הִזְיָה רְאוּי לְאֶכִּילָה. מִפִּינֵן שֶׁהוּא נִפְסַל מְאֻכֵּלֵת כְּלָב הוּא לֹא חִיָּב בְּבִיעוּר, וְגַם לֹא צְרִיךְ לְמַכּוֹר אוֹתוֹ לְגוּי בְּמַכִּירַת חֶמֶץ. לְדַגְמָא סְבוּנִים וְתַמְרוּקִים לְמִינֵיהֶם לֹא צְרִיכִים בִּיעוּר בֵּינָן שֶׁהֵם אֵינָם רְאוּיִם כְּלָל לְאֶכִּילָת כְּלָב, וּמַעֲיָקֵר הַדִּין גַּם מִתֵּר לְהִשְׂתַּמֵּשׁ בָּהֶם, אֶפִּילוֹ אִם אֵינָן לְהֵם הַכָּשֵׁר לְפֶסַח.

ה. הַסּוּגֵי הַחֶמֶשִׁי הֵם סוּגֵי חֶמֶץ שֶׁעֲרָבוּ אוֹתָם בְּתַעֲרַבְתָּ, וְהֵם נִפְסְלוּ מְאֻכֵּלֵת אָדָם, וְאִף אֵינָם יְכוּלִים לְשַׂמֵּשׁ לְמְאָכֵל אָדָם בְּתַעֲרַבְתָּ בְּמְאָכֵל אַחֵר. כְּסוּגֵי דְבָרִים אֵלוֹ הַנִּמְצָאִים בְּתַעֲרַבְתָּ דֵּי כֶּכָךְ שֶׁהֵם יִפְסְלוּ מְאֻכֵּלֵת אָדָם כְּדִי

לְפִטוֹר אוֹתָם מִחוּבַת בִּיעוּר, וְאִף אֵין בָּהֶם אִיסוּר הִנָּאָה בְּפֶסַח. לְדַגְמָא מְזוּן לְדַגִּים שְׁעָשׂוּי עִם תַּעֲרֻבַת חֲמִץ אֲבָל הַתַּעֲרֻבַת לֹא רְאוּיָה לְאֲכִילַת אָדָם, מִתַּר לְתַת לְדַגִּים אֶת הַתַּעֲרֻבַת בְּמִשְׁךְ הַחֵג. לְעוֹמֶת סוּגֵי חֲמִץ הַקּוֹדְמִים שֶׁהֵם אֵינָם בַּתַּעֲרֻבַת וְלִכֵּן כְּדִי לֹא לְהִתְחַיֵּב בְּבִיעוּר חֲמִץ הֵם צְרִיכִים לְהִיּוֹת פְּסוּלִים מֵאֲכִילַת כָּלֵב. יֵשׁ לְשִׁים לֵב שֵׁשׁ בְּעֲלֵי חַיִּים שֶׁהִמְזוּן שְׁלֵהֶם מִרְכָּב מִחֲמִץ גָּמוּר הִרְאוּי לְאֲכִילַת אָדָם, וְיֵשׁ לְבַעַר מְזוּן זֶה.

חולֵה ותרופות בְּפֶסַח

דְּרָשׁוּ חַז"ל מֵהַפְּסוּק (ויקרא יח, ה): וּשְׂמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֵדָם וְחַי בָּהֶם אָנִי ה', שְׂרָצוֹן הַתּוֹרָה שְׂאֵדָם יִחִיָּה עִם הַמִּצְוֹת וְלֹא שֶׁחֲלִילָה יָמוּת בָּהֶם. מִכָּאֵן לְמַדּוֹ חַז"ל שֶׁכָּל חוֹלֵה שֵׁשׁ בּוֹ סַכְּנָה חַיֵּב לְדַאֲוֹג לְרַפּוּאָתוֹ בְּכָל אֶפֶן וְאֶפִּילוֹ אִם צְרִיךְ לְעַבּוֹר עַל אַחַת מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה, חוּץ מִג' עֲבֻרוֹת חֲמורוֹת שֶׁהֵם עֲבֻדָּה זָרָה גְלוּי עֲרִיּוֹת וּשְׂפִיכוֹת דָּמִים. מִטַּעַם זֶה גַם בְּאִיסוּר אֲכִילַת חֲמִץ בְּפֶסַח, מִתַּר לְחוֹלֵה שֵׁשׁ בּוֹ סַכְּנָה לְקַחַת כָּל תְּרוּפָה הַמְצִילָה אוֹתוֹ מִסַּכְּנָה וְאֶפִּילוֹ שֵׁשׁ בָּהּ חֲמִץ. לְעוֹמֶת זֶה לְחוֹלֵה שְׂאֵין בּוֹ סַכְּנַת נִפְשׁוֹת אִסוּר לְהִתְרַפְּאוֹת מֵאִיסוּרֵי הַתּוֹרָה וְאִף לֹא בְּאִיסוּרֵי דְרַבְּנָן, אֲמַנָּם מִתַּר לְחוֹלֵה שְׂאֵין בּוֹ סַכְּנָה לְהִתְרַפְּאוֹת בְּחֲמִץ שְׂלֵא בְּדֶרֶךְ הִנָּאָה הִרְגִּילָה מִהַחֲמִץ, הִתַּר זֶה נִקְרָא "שְׂלֵא בְּדֶרֶךְ הִנָּאָתָן".

כָּל הַהִתַּר לְהִתְרַפְּאוֹת בְּדַבַּר אִיסוּר הוּא כְּשֵׂאֵין אֶפְשָׁרוּת לְהִתְרַפְּאוֹת בְּדֶרֶךְ הַתַּר, אוּלַּם כְּשֵׁשׁ אֶפְשָׁרוּת לְרַפָּא אֶת הַחוֹלֵה בְּהִתַּר, גַּם לְחוֹלֵה שֵׁשׁ בּוֹ סַכְּנָה אִסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּרַפּוּאָה בְּדֶרֶךְ אִיסוּר.

לְפִי דְבָרִים אֵלוֹ עַל כָּל חוֹלֵה לְכַדּוּק לְפָנֵי הַחֵג אֶת בְּשָׂרוֹתָם שֶׁל הַתְּרוּפּוֹת שֶׁהוּא נוֹטֵל. אִם תְּרוּפּוֹת אֵלוֹ אֵינָם בְּשָׂרוֹת לְפֶסַח עָלְיוֹ לְהִתְיַעַץ עִם רוֹפֵא לְגַבִּי אֶפְשָׁרוּת לְהַחְלִיף אֶת הַתְּרוּפָה בְּתְרוּפָה הַכְּשָׁרָה לְפֶסַח. לְשֵׁם כֵּךְ מִעֲרֻכּוֹת הַכְּשָׁרוֹת מְפָרְסְמוֹת לְפָנֵי חֵג הַפֶּסַח רְשִׁימַת תְּרוּפּוֹת בְּשָׂרוֹת. אִם לֹא נִמְצְאָה תְּרוּפָה כְּשָׁרָה לְפֶסַח עַל הַחוֹלֵה לְהִתְיַעַץ עִם רַב שְׂיוּרָה לּוֹ כִּיצַד לְהִתְנַהֵג בִּימֵי הַחֵג.

באופן כללי כְּשֶׁאֵין דְּרָךְ אַחֲרַת מִתַּר לְחֹלֶה שֵׁישׁ בּוֹ סִכְנַת נִפְשׁוֹת לְקַחַת כָּל סוּגֵי הַתְּרוּפּוֹת שֵׁישׁ בָּהֶם מִרְפִּיבֵי חֲמֵץ. וְאֵילוֹ לְחֹלֶה שֵׁאֵין בּוֹ סִכְנָה אֵין לְקַחַת תְּרוּפּוֹת הַמְּרַפֵּיבוֹת חֲמֵץ הָרְאוּי לְאֲכִילָה כְּמוֹ כְּדוּרֵי מְצִיצָה שֵׁישׁ בָּהֶם טַעַם הַעֲשׂוּי מִחֲמֵץ, אוֹ תְּרוּפּוֹת שֶׁעֲמִילָן חֲמֵץ הוּא הַגּוֹרֵם הַמַּעֲמִיד אֶת הַתְּרוּפָה בְּצוּרְתָּהּ. לְעוֹמֶת זֶה מִתַּר לְחֹלֶה לְקַחַת תְּרוּפָה שֵׁישׁ בָּהּ מִרְפִּיבֵי חֲמֵץ שֶׁנִּפְסְלוּ מֵאֲכִילַת כָּלֵב, כִּינּוֹן שֶׁהֵם נִפְסְלוּ מֵאֲכִילַת כָּלֵב כְּכַר לִפְנֵי הַפֶּסַח, וְכִמוֹ שֶׁמִּצְוֵי בְּהֶרְבֵּה תְּרוּפּוֹת. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁטוֹב לְצַאֵת מִכָּל חֲשֵׁשׁ וְלִכְרוֹךְ אֶת הַתְּרוּפָה בְּנִיֵּר אוֹ דָּבָר דּוֹמֵה לָזֶה בְּאוֹפֵן שֶׁהַתְּרוּפָה לֹא תִיגַע בְּחִכּוֹ שֶׁל הַחֹלֶה.

קִטְנִיּוֹת בְּפֶסַח

איסור אֲכִילַת חֲמֵץ הַכָּתוּב בַּתּוֹרָה נֶאֱמַר רַק עַל חֲמִשָּׁת מֵינֵי דֶגָן, וְהֵם חֲטָה וּשְׁעוֹרָה כֶּסֶמֶת שְׁבִלַת שׁוּעַל וְשִׁפּוֹן. הַכֶּסֶמֶת הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה הִיא מֵה שֶׁנִּקְרָא הַיּוֹם כּוֹסֶמִין, וְאֵילוֹ מֵה שֶׁנִּקְרָא הַיּוֹם כֶּסֶמֶת הוּא מִין מִמֵּינֵי הַקִּטְנִיּוֹת. רַק חֲמִשָּׁת מֵינֵי דֶגָן יְכוּלִים לְבוֹא לְיַדֵּי חֲמוּץ וְלִכְן רַק עֲלֵיהֶם אִמְרָה הַתּוֹרָה "לֹא תֹאכַל עֲלֵיו חֲמֵץ". בְּשָׂאֵר מֵינֵי הַקִּטְנִיּוֹת, וְאִפִּילוֹ אוֹרֵז, הַתּוֹרָה לֹא אִסְרָה לְאָכֹל מֵהֶם בְּפֶסַח, אוֹלָם בְּמִשְׁךְ הַדּוֹרוֹת חִלַּק מִקְהֵילוֹת יִשְׂרָאֵל קִיבְלוּ עֲלֵיהֶם אִיסוּר בְּאֲכִילַת מֵינֵי קִטְנִיּוֹת. וַיֵּשׁ בְּזֶה כְּמָה טַעְמִים. יֵשׁ שֶׁאִסְרוּ אֶת הַקִּטְנִיּוֹת מִשּׁוֹם שֶׁהֵם דּוֹמִים לְחֲמִשָּׁת מֵינֵי דֶגָן, וְחֲשָׁשׁוּ שֶׁמָּא יָבוֹאוּ לְיַדֵּי טְעוּת, וַיִּבְשְׁלוּ חֲמִשָּׁת מֵינֵי דֶגָן בְּמִקּוֹם קִטְנִיּוֹת. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַחֲשֵׁשׁ הוּא מִשּׁוֹם שֶׁמִּצְוֵי בְּבִתֵּי אֲרִיזָה שֶׁמֵּינֵי דֶגָן מְעַרְבִים עִם הַקִּטְנִיּוֹת וַיֵּשׁ חֲשֵׁשׁ שֶׁלֹּא יִצְלִיחוּ לְכַרּוֹר הַיֵּטֵב אֶת הַמֵּינֵי דֶגָן מִתּוֹךְ הַקִּטְנִיּוֹת מִשּׁוֹם הַדְּמִיוֹן בֵּינֵיהֶם.

לְמַעֲשֵׂה, הָאֲשֶׁכְּנָזִים קִיבְלוּ עֲלֵיהֶם לְאִסוּר אֶת רֹב רוּבָם שֶׁל הַקִּטְנִיּוֹת, וְאִף קִיבְלוּ עֲלֵיהֶם אִיסוּר זֶה בְּאִיסוּר חֲמוּר עַד כְּדֵי כֵךְ שֶׁלֹּא מוֹעִיל הַתַּרְתּ נִדְרִים לְדַבֵּר זֶה, וַיֵּשׁ בּוֹ אִיסוּר מִשּׁוֹם "לֹא תִסּוּר". וְאֵילוֹ מִקְהֵילוֹת הַסְּפָרְדִים יֵשׁ שֶׁקִיבְלוּ עֲלֵיהֶם רַק חִלַּק מִהַקִּטְנִיּוֹת, וּבִפְרָט אוֹרֵז שְׁדוּמָה מְאוּד לְחֲמִשָּׁת מֵינֵי דֶגָן בְּצוּרְתּוֹ וּבְחִימוּצוֹ, וַיֵּשׁ מִהַסְּפָרְדִים שֶׁנוֹהֲגִים אִיסוּר רַק בְּאוֹרֵז. וְעַל כָּל פְּנִיִם הַסְּפָרְדִים הָאוֹסְרִים קִטְנִיּוֹת לֹא קִיבְלוּ אִיסוּר זֶה לְגַמְרֵי, אֶלֶּא מִתִּירִים אִיסוּר זֶה

בְּמָקוֹם הַדְּחָק עַל יְדֵי הַתַּרְתּוֹת נְדָרִים. וְאֵילוּ הַתִּימָנִים וְכַמָּה מִקְהֵלוֹת הַסְּפָרָדִים
לֹא נִהְגּוּ אִיסוּר בְּקִטְנִיּוֹת כָּלֵל, וְכָל אֶחָד יַעֲשֶׂה בְּזֶה כַּמְנַהֵג אַבּוֹתָיו.

וְכַתְּבוּ הַפּוֹסְקִים שְׁעַל הַנוֹחֲגִים הֵתֵר בְּקִטְנִיּוֹת לְבָרוּר הַיֵּטֵב אֶת הַקִּטְנִיּוֹת
לְפָנֵי הַחַג מִחֻשׁ שְׁמָא מְעוֹרָב בּוֹ גְּרָגְרִים מִחֻמְשַׁת מִינֵי דָגָן. וּבַפְּרָט אוֹרְזוֹ שֵׁישׁ
לוֹ דְּמִיּוֹן רַב לְחֻטִּים יֵשׁ לְבָרוּר אוֹתוֹ ג' פְּעָמִים כְּדֵי לְצַאת מִכָּל חֻשׁשׁ.

כְּמוֹ כֵּן בְּתַבְלִין הַכְּמוּן יֵשׁ חֻשׁשׁ גָּדוֹל מְאֹד שֶׁל חֻמְץ בִּינּוֹן שְׁמֻצוֹי שְׁמַעוֹרָב
בּוֹ שִׁיבּוֹלֶת שׁוּעַל הַדּוּמָה מְאֹד לְכְמוּן. וְלִכֵּן אֵין לְקַנּוֹת כְּמוּן אֶלָּא מֵאֲדָם יֵרָא
שְׁמִים שְׁאֵפְשָׁר לְסַמוֹךְ עַל בְּדִיקַת הַכְּמוּן שֶׁלוֹ שֶׁהִיא נִקְיָה מִחֻשׁשׁ שִׁיבּוֹלֶת
שׁוּעַל.

גַּם לְאוֹסְרֵים קִטְנִיּוֹת לֹא אָסְרוּ אֶלָּא בְּאֲכִילָה בְּלִבְדוֹ, אָבָל לֹא נִהְגּוּ לְאַסּוֹר
בְּהִנָּאָה, וּמִטַּעַם זֶה גַּם לֹא נִהְגּוּ לְקַיֵּם בָּהֶם מִצְוַת בִּיעוּר חֻמְץ כְּמוֹ בְּחֻמְץ גָּמוּר.

כְּמוֹ כֵּן, גַּם לְאוֹסְרֵים קִטְנִיּוֹת, לֹא אָסְרוּ לְצוּרְךָ חוֹלָה וְאֶפֶילוֹ שְׂאִין בּוֹ סִפְנָה,
אוֹ לְצוּרְךָ תֵּינּוֹק הַזְּקוּקִים מְאֹד לְמֵאֲכָל הַעֲשׂוֹי מִקִּטְנִיּוֹת. וּבְלִבְדוֹ שִׁיבְרָרוּ אֶת
הַקִּטְנִיּוֹת הַיֵּטֵב מִחֻשׁשׁ תַּעֲרֻבַת מִינֵי דָגָן, וּבַפְּרָט אוֹרְזוֹ שֵׁישׁ לְבָרוּר אוֹתוֹ ג'
פְּעָמִים. וַיֵּשׁ לְהַעֲדִיף שְׂאֵר קִטְנִיּוֹת חוּץ מֵאוֹרְזוֹ וְדוּחַן הַדּוּמִים מְאֹד לְחֻמְשַׁת
מִינֵי דָגָן, לְמִשַׁל תֵּינּוֹק הַזְּקוּק לְדִיּוֹסָה מִקִּטְנִיּוֹת עַדִּיף לְתַת לוֹ דִּיּוֹסָה קוֹרְנֶפֶלּוֹר
יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר דִּיּוֹסָת אוֹרְזוֹ. כְּמוֹ כֵּן נוֹחֲגִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֻלֵּים הַמִּיחְדִּים לְקִטְנִיּוֹת
בְּלִבְדוֹ. וְעַל כָּל פָּנִים אִם בִּישָׁלוֹ מֵאֲכִילֵי פֶסַח בְּכֻלֵּי שְׁבִישָׁלוֹ בּוֹ קִטְנִיּוֹת הַמֵּאֲכָל
לֹא נִאָּסְרָ בְּאֲכִילָה.

מְכִירַת חֻמְץ

לְפָנֵי שֶׁנִּלְמַד אֶת הַלְכוֹת מְכִירַת חֻמְץ, נִלְמַד קוֹדֵם אֶת מְקוּרוֹ שֶׁל מְנַהֵג
הַמְכִירָה, כְּדֵי שֶׁנוֹכַח לְהַבִּין מִדּוּעַ יֵשׁ הַמְעַרְעָרִים עַל מְכִירַת הַחֻמְץ לְגוֹי בְּאוֹפֵן
הַנְּהוּג הַיּוֹם.

כתוב בתוספתא במסכת פסחים שאם ישראל וגוי יהיו יחדיו בספינה בלב ים, וכשהגיע ערב פסח יש לישראל חמץ שתיב בביעור, אולם לאחר הפסח הישראל זקוק לחמץ זה, מתר לישראל שלא לבער את החמץ שברשותו, אלא לתת את החמץ לגוי במתנה גמורה באופן שהגוי לוקח את החמץ לרשותו, ולאחר חג הפסח הישראל יכול לקבל את החמץ בתורה מהגוי. באופן זה אין על החמץ איסור חמץ שעבר עליו הפסח בין שבימות החג הוא היה שייך לגוי לגמרי. במקרה זה גם אין חשש הערמה בין שבמשך החג החמץ היה של הגוי וברשותו, והגוי לא היה חייב להחזיר את החמץ ליהודי.

על פי זה, נהגו למכור את החמץ לגוי במכירה גמורה באופן שהגוי לוקח את החמץ לרשותו, ואף הקלו למכור את החמץ לגוי בסכום קטן פחות מהשווי האמתי של החמץ ובלבד שהישראל יוציא את החמץ מרשותו ומביתו ויתננו לגוי לכל ימות החג.

עד כאן זו מכירת חמץ אמיתית וטובה שאין בה כל חשש, בין שהגוי לוקח את החמץ לרשותו. אולם הסוחרים שמחזיקים ברשותם פמות גדולה של חמץ התקשו להוציא את כל החמץ מרשותם לרשות הגוי, לכן תיקנו גדולי הפוסקים שהסוחרים ישאירו את החמץ בביתם וכל אחד מהסוחרים ימכור לגוי בעצמו את החמץ על ידי שטר מכירה, והוסיפו שעל הישראל לרכוז את כל החמץ בחדר אחד, ולמכור או להשפיר לגוי חדר זה, כך שבימי החג החמץ נמצא ברשות השיכת לגוי אפילו שמקום זה נמצא בביתו של הישראל.

מאחר יותר ראו הפוסקים שלא כל אחד יודע למכור את החמץ לגוי על ידי השטר ולעשות את כל הקנינים המועילים באופן הנכון. לכן הנהיגו שכל בני העיר ימכרו את החמץ לרב העיר, ולאחר שהחמץ שייך לרב, הרב שבקי בהלכות שטרות וקנינים ימכור את החמץ לגוי.

לאחר זמן חששו שמא לא כל כולם מוכרים את החמץ בלב שלם, ומכמה טעמים נמצא שהרב עלול להכשל באיסור חמץ, לכן תיקנו את מכירת החמץ הנוהגת עד היום, והיא שהרב לא קונה את החמץ מבני העיר, אלא הציבור

יִמְנוּ אֶת הָרֵב עַל יְדֵי שְׁטַר שְׁלִיחוֹת לְמַכּוֹר אֶת הַחֶמֶץ שְׁלֵהֶם לְגוֹי, כִּן שֶׁהָרֵב מְשַׁמֵּשׁ רַק כְּשִׁלִּיחַ שֶׁל הַצִּיבּוֹר לְמַכּוֹר אֶת הַחֶמֶץ שְׁלֵהֶם לְגוֹי, וְאִם תִּהְיֶה אִיזוֹ מְכַשְׁלָה בַּמְכִירָה, הַחֶמֶץ לֹא יִהְיֶה שְׂיִיךְ לְרֵב. וּמִכְּפָמָה טְעָמִים נִהְגוּ לְחַתּוֹם עַל שְׁטַר הַשְּׁלִיחוֹת וְגַם לְתֵת לְרֵב מְעוֹת בְּתַמּוּרָה לְפַעֲלָתוֹ בְּשְׁלִיחוֹת זו. אִף עַל פִּי שְׁמַעֲיָקָר הַדִּין אֶפְשָׁר לְמַנּוֹת אֶת הָרֵב לְשִׁלִּיחַ גַּם דֶּרֶךְ הַטְּלָפוֹן.

לְאַחַר הַקְּדָמָה זֶה נוֹכַח לְהַבִּיין אֶת מָה שֶׁכְּתָבוּ הַפּוֹסְקִים שֶׁיֵּשׁ בַּמְכִירַת חֶמֶץ שְׁנוֹהֲגִים הַיּוֹם לְמַכּוֹר עַל יְדֵי מִינוּי הָרֵב כְּשִׁלִּיחַ, חֶסְרוֹן שֶׁל חֲשַׁשׁ הַעֲרָמָה, גַּם מִצַּד הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁמָּא הוּא לֹא מוֹכֵר אֶת חֶמְצוֹ מְכִירָה גְמוּרָה בְּלֵב שְׁלֵם, וְגַם מִצַּד הַגּוֹי שֶׁמָּא הוּא לֹא מִתְּפַנֵּן לְקִנּוּת בְּלֵב שְׁלֵם, וְלִכֵּן כָּתַב הַגְּאוֹן ר' שְׁלֵמָה קְלוּגֵר שֶׁהִתֵּר מְכִירַת חֶמֶץ הוּא הִתֵּר הַתְּלוּי בַּשְּׁעָרָה מִכַּח דּוּחַק גְּדוֹל.

מִטַּעַם זֶה כְּתָבוּ הַפּוֹסְקִים, שֶׁמֶן הָרְאוּי לְהִימָנַע וְלֹא לְמַכּוֹר חֶמֶץ גְּמוּר, אֲלֹא רַק בְּמִקּוֹם דּוּחַק וְהַפְּסָד מְרַבָּה, כְּמוֹ מִפְּעֻלִים וְחֲנוּיּוֹת אוֹ מִחֲסָנִים שֶׁנִּשְׁנָאוּ בְּרִשְׁוֹתָם כַּמּוֹת גְּדוֹלָה שֶׁל חֶמֶץ גְּמוּר, שֶׁהֵם יְכוּלִים לְמַנּוֹת אֶת הָרֵב שְׁלִיחַ לְמַכּוֹר אֶת הַחֶמֶץ וְאֶפְּלוּ שֶׁהֵם לֹא מוֹצִיאִים אֶת הַחֶמֶץ מִרְשׁוֹתָם.

לְעוֹמֵת זֶה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ כַּמּוֹת קִטְנָה שֶׁל חֶמֶץ שְׁאִין הַפְּסָד גְּדוֹל לְבַעַר חֶמֶץ זֶה, כְּמוֹ שֶׁמְצוּי בְּבִיתוֹ שֶׁל כָּל אָדָם, טוֹב וְנִכּוֹן לְבַעַר אֶת הַחֶמֶץ לְגַמְרֵי וְלֹא לְסַמּוֹךְ עַל מְכִירַת חֶמֶץ. וְאִילוֹ חֶמֶץ שְׁאִינוֹ גְּמוּר, כְּמוֹ תַּעֲרֻבַת חֶמֶץ, מוּצְרֵי מִזּוֹן שְׁאִינָם כְּשֵׁרִים לְפֶסַח וְכַדּוּמָה, וְכֵן חֶמֶץ נִקְשָׁה אֶפְשָׁר לְמַכּוֹר לְגוֹי לְלֹא כָּל חֲשַׁשׁ.

חֶמֶץ שֶׁנִּמְכָּר לְגוֹי לֹא חָיֵב בְּבִיעוּר, לִכֵּן גַּם אִין בּוֹ אִיסוּר חֶמֶץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפְּסָח. מִטַּעַם זֶה יֵשׁ שֶׁכְּתָבוּ שְׁגַם מִי שֶׁלֹּא מְשַׁאֵיר בְּבִיתוֹ כָּל חֶמֶץ שֶׁהוּא, טוֹב שְׁיַעֲשֶׂה מְכִירַת חֶמֶץ שֶׁמָּא יֵשׁ לוֹ בְּבֵית חֶמֶץ שְׁאִינוֹ יָדוּעַ לוֹ, וְכֵן הוּא יִנְצַל מֵאִיסוּר "בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמְצָא".

אוּלַּם יֵשׁ שֶׁכְּתָבוּ לְהַפְּךְ שְׁאִם אִין לוֹ חֶמֶץ הַיָּדוּעַ לוֹ עֲדִיף שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְכִירַת חֶמֶץ מִחֲשַׁשׁ בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמְצָא. הַסֵּבֵר הַדְּבָרִים הוּא שֶׁכְּאֶשֶׁר הוּא מוֹכֵר אֶת הַחֶמֶץ שְׁאוּלֵי נִשְׂאָר בְּרִשְׁוֹתוֹ, כְּשֶׁהוּא מְבַטֵּל אֶת הַחֶמֶץ הוּא מִתְּפַנֵּן שֶׁלֹּא

לְבַטֵּל חֶמֶץ זֶה שְׁנֵמְכַר לְגוּי. וַיִּתְּכֵן שֶׁהַחֶמֶץ שְׁנֵמְכַר לְגוּי גְדוֹל יוֹתֵר מִכּוֹזֵית אֲבָל הוּא שְׁנֵה פָחוֹת מִשְׁנֵה פְרוּטָה, וְהַמְכִירָה לֹא חָלָה עַל חֶמֶץ פָּחוֹת מִשְׁנֵה פְרוּטָה, וּמֵאִידֶךָ גַם הַבֵּיטוּל לֹא חָל, וְאִם כֵּן נִמְצָא שֶׁהוּא נִשְׁאָר בְּבֵית עִם חֶמֶץ בְּגוֹדֵל כּוֹזֵית פָּחוֹת מִשְׁנֵה פְרוּטָה שְׁלֹא חָלָה עָלָיו לֹא מְכִירַת חֶמֶץ וְלֹא בֵיטוּל חֶמֶץ, וּמִמֵּילָא יֵשׁ בְּזֶה אִיסוּר שֶׁל "בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמָּצֵא".

מַעֲיָקָר הַדִּין אֵין חוֹבָה לְפָרֵט בְּשִׁטְר מְכִירַת חֶמֶץ אֶת כָּל סוּגֵי הַחֶמֶץ שֵׁישׁ לוֹ, אוּלָם כְּתוּבוֹ הַפּוֹסְקִים שֶׁכְּדֵי שֶׁהַמְכִירָה תִּהְיֶה יוֹתֵר גְּמוּרָה וּבִלְבָב שְׁלֵם טוֹב לְפָרֵט אֶת סוּגֵי הַחֶמֶץ שֵׁישׁ בְּבֵית.

בְּמְכִירַת חֶמֶץ צָרִיךְ לְמַכּוֹר כָּל דְּבַר שֵׁישׁ לוֹ שִׁיכוֹת לְחֶמֶץ וּבְכֻלָּל זֶה מִי שֵׁישׁ לוֹ מְנִיּוֹת בְּבוֹרְסָה שֶׁל חֶבְרוֹת הַעוֹסְקוֹת בְּמוֹצְרֵי חֶמֶץ, וּלְדַעַת הַרְבֵּה פּוֹסְקִים הַקְּמַח הַמְּצוּי הַיּוֹם נִחְשָׁב לְחֶמֶץ גְּמוּר וּמֵן הֶרְאוּי לֹא לְהִשְׁאִיר מִמֶּנּוּ בְּבֵית כָּלֵל.

יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁגַם פְּרָחִים חֲנוּטִים הַמְּצַפִּים בְּלֶכָה אוֹ בְּצַבַע צְרִיכִים בִּיעוֹר, וְלִכֵּן יֵשׁ לְמַכּוֹר אוֹתָם לְגוּי וְלִהְנִיחַ אוֹתָם יַחַד עִם הַדְּבָרִים הַנִּמְכָּרִים לְגוּי. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁפְּרָחִים אֵלוֹ לֹא חִיָּבִים בְּבִיעוֹר בֵּינָן שֶׁהַחֲטָה אֶפִּילוֹ אִם הִיא נֶעֱשְׂתָה חֶמֶץ בְּגִלְלַת הַלֶּכָה וְהַצַּבַע, הֵרִי הִיא מְכַסָּה בְּלֶכָה וְאֵינָה חִיָּבַת בְּבִיעוֹר וְאֶפְשָׁר לְהִשְׁאִיר אוֹתָהּ בְּבֵית לְנוֹי כְּמוֹ כָּל הַשְּׁנָה.

אֶת כָּל הַדְּבָרִים שְׁמוֹכָרִים בְּמְכִירַת חֶמֶץ יֵשׁ לְרַכּוֹז בְּמָקוֹם מְסִים, וַיֵּשׁ שֶׁכְּתוּבוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְמַכּוֹר לְגוּי גַם אֶת הַמָּקוֹם בּוֹ נִמְצָא הַחֶמֶץ, וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁאִיסוּר לְמַכּוֹר קְרָקַע לְגוּי מִשּׁוּם אִיסוּר לֹא תִחַנֵּם, צָרִיךְ לְהִשְׁפִּיר לְגוּי אֶת מָקוֹם הַחֶמֶץ. וַיֵּשׁ מְקִילִים שְׁדֵי בְּכֶךָ שְׁסוּגָרִים אֶת הַחֶמֶץ בְּמָקוֹם מְסִין הֵיטֵב בְּאוֹפֵן שְׁלֹא יְבוֹאוּ לְאֲכוּל מִמֶּנּוּ בִימֵי הַחַג. וְעַל כָּל פָּנִים צָרִיךְ לְהִשְׁפִּיר לְגוּי מָקוֹם מְסִים בְּבֵית כְּדֵי לְעֲשׂוֹת קִנְיָן אַגַּב קְרָקַע, וּמָקוֹם זֶה צָרִיךְ לְהִיּוֹת מָקוֹם שְׁלֹא מִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ, לִכֵּן נוֹהֲגִים לְכַתּוּב בְּשִׁטְר הַמְכִירָה שֶׁמְשַׁכְּרִים לְגוּי טַפַּח עַל טַפַּח מִתַּחַת לְמַקְהָר לְקִנְיָן אַגַּב. גַּם שׁוֹכֵר דִּירָה צָרִיךְ וַיְכוּל לְהִשְׁפִּיר לְגוּי מָקוֹם לְצוּרֶךָ מְכִירַת חֶמֶץ, בֵּינָן שֶׁשְׁכִירוֹת הַמָּקוֹם לֹא נוֹתְנָת לְגוּי זְכוּיּוֹת דִּיּוֹר בְּמָקוֹם מְלֻבָּד רְשׁוֹת לְהִנִּיחַ שֵׁם אֶת הַחֶמֶץ.

חֶמֶץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח

משום חמרת איסור בל יראה ובל ימצא, ומפנין ונחששו חז"ל שמא יהיו כאלו שישאירו חמץ בבית כדי להשתמש בו אחרי פסח, ויאמרו שהפקירו את החמץ, אמרו חז"ל שלאחר חג הפסח יש איסור אכילה ונהנאה בחמץ שהיה חזב בביעור ולא בערו אותו כהלכה. החמץ ששהה באיסור אצל הישראלי, אסור לאחר הפסח בין אם הוא שהה במזיד, בשוגג או באונס. ואפילו מי שביטל את החמץ כמו שצריך ומצא לאחר הפסח חמץ, גם חמץ זה אסור בהנאה. ומטעם זה רבים מהפוסקים אומרים שגם מי שבדק את החמץ כהלכה ומצא אחרי פסח חמץ, יש לאסור חמץ זה כדי שלא יבואו לידי מכשול. ולמעשה מי שבדק חמץ בדין ולאחר הפסח מצא חמץ בביתו ויש לו הפסד מרבה יש להקל ולהתיר לו חמץ זה בהנאה בלבד.

כל זה בחמץ גמור החיב בביעור מהתורה, אולם חמץ החיב בביעור מדרבנן בלבד, אף על פי שגם הוא חיב ביעור, אם לא בערו אותו לאחר הפסח הוא מותר גם באכילה. למשל תערבת חמץ מין בשאינו מינו, באופן שכמות החמץ בתערבת היא פחות ממשים, או תערבת חמץ מין במינו ונהחמץ בתערבת הוא המעוט, אם לא בערו אותם כראוי, לאחר הפסח הם מתרים גם באכילה.

חמץ שנמכר לגוי לא חיב בביעור, לכן גם אין בו איסור חמץ שעבר עליו הפסח, מטעם זה יש שכתבו שגם מי שלא משאיר חמץ בבית, טוב שיעשה מכירת חמץ שמא לאחר הפסח הוא ימצא מאכלי חמץ שנשכחו ממנו, ואם הוא עושה מכירת חמץ מאכלים אלו יהיו מתרים באכילה.

כאשר יש על חמץ מסוים ואפילו חמץ גמור ספק אם יש בו איסור חמץ שעבר עליו הפסח יש להתיר את החמץ אפילו באכילה. ובחמץ המצוי היום בחנויות של אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, לכתחלה צריך לברר אם הם עשו מכירת חמץ, או שהחמץ נעשה לאחר הפסח. ואם אי אפשר לברר יש להתיר את החמץ פינן שאיסור זה מדרבנן, ורוב הציבור מוכר את החמץ בקלות על ידי הרבנים.

אף שְׁאַמְרָנוּ שֵׁישׁ לְהַקֵּל בְּחֻמֵי הַנִּמְכָּר לְגוּי, אוֹ אֲפִילוּ בְּסִפְקַי נִמְכָּר לְגוּי, יֵשׁ חוֹשְׁשִׁים וְלֹא קוֹנִים חֻמֵי גָמוּר וְאֲפִילוּ שְׁוֹדָאֵי נִמְכָּר לְגוּי, כִּינּוּן שֵׁישׁ חֹשֶׁשׁ שְׁהַמְכִירָה הַנְּהוּגָה הַיּוֹם לֹא נַעֲשִׂית בְּלֵב שְׁלֵם וְגָמוּר, הֵן מֵצַד הַמּוֹכֵר הַיְהוּדִי, וְהֵן מֵצַד הַקּוֹנֶה הַגּוֹי. לְכֵן רַבִּים מְדַקְדְּקִים לְרִכּוּשׁ רַק מוֹצְרִים שְׁנֹאֲפוּ לְאַחַר הַפֶּסַח, וְאֵף מְדַקְדְּקִים לְרִכּוּשׁ מוֹצְרִים שְׁהַקְמַח נִטְחָן לְאַחַר הַפֶּסַח, וְכֹאמּוֹר עֵיקַר הַדִּין הוּא שֵׁישׁ לְהַקֵּל בְּזֶה וְהַמְחִיר תָּבוֹא עָלָיו בְּרַכָּה.

הַלְכוֹת בְּדִיקַת חֻמֵי

תִּיקְנוּ חַז"ל לְבַדּוֹק אֶת הַחֻמֵי בְּלֵיל י"ד בְּנִיסָן שְׁמָא יִשְׂאָר חֻמֵי בְּבֵית וְאֶחָד מִבְּנֵי הַבַּיִת יְבוֹא לְאָכּוֹל חֻמֵי זֶה בְּטַעוֹת. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׁסִיבַת הַתְּקַנָּה הַיְתֵה שְׁמָא יִשְׂאָר חֻמֵי וּבְעַל הַבַּיִת יַעֲבֹר עַל אִיסוּר בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמְצֵא.

הַבְּדִיקָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת מִיַּד לְאַחַר צֵאת הַפּוֹכְבִּים וְאֲפִילוּ אִם יֵשׁ עַדִּין קָצֵת אוֹר. וְאֵף עַל פִּי שְׁפָל הַלֵּילָה רְאוּי לְבַדִּיקָה כְּתָבוּ הַפּוֹסְקִים לְהַתְחִיל מִיַּד עִם חֲשֻׁכָה כְּדֵי שְׁבַעֵל הַבַּיִת לֹא יִתְרַשֵּׁל וְלֹא יִשְׁפַח לְבַדּוֹק אֶת הַחֻמֵי. וְלִמְעַשֶׂה נּוֹהֲגִים לְהַתְפַּלֵּל עַרְבִית בְּזִמְנָה וְאַחַר כֵּן הוֹלְכִים לְבַדּוֹק אֶת הַחֻמֵי. וְגַם לְמִי שְׁאִין מִזְמַן וְהוּא מִתְפַּלֵּל בְּיַחֲדָה עָלָיו לְהַתְפַּלֵּל קוֹדֵם הַבְּדִיקָה כִּינּוּן שְׁקָרִיאת שְׁמַע תְּדִירָה יוֹתֵר מִהַבְּדִיקָה, וְהַכֵּלָל הוּא שְׁתִּדִּיר וְאִינוּ תְּדִיר תְּדִיר קוֹדֵם.

כְּדֵי שְׁאֲדָם לֹא יִשְׁפַח לְבַדּוֹק אֶת בֵּיתוֹ מִחֻמֵי אֶסְרוּ חַז"ל לַעֲשׂוֹת הַחַל מִחֻצֵי שְׁעָה לְפָנָי זְמַן הַבְּדִיקָה אֶת הַדְּבָרִים שְׁאֶסְרוּ לַעֲשׂוֹת לְפָנָי תְּפִילַת מִנְחָה. לְכֵן אֶסְרוּ לְהַתְחִיל בְּמִלְאָכָה הַנִּמְשָׁכֶת זְמַן רַב, וְכֵן אֶסְרוּ לְהַסְתַּפֵּר, לְהַכְנִס לְמִרְחֵץ, לִישׁוֹן, וְאֵף אֶסְרוּ לְאָכּוֹל פֶּת אוֹ עוּגָה יוֹתֵר מִכְּבִיצָה. אוּלָם מִתֵּר לְאָכּוֹל פִּירוֹת אוֹ פֶּת פְּחוֹת מִכְּבִיצָה וְכֵן מִתֵּר לְשִׁתּוֹת. וּבְהַגִּיעַ צֵאת הַפּוֹכְבִּים יֵשׁ לְהִימָנַע מִלְּאָכַל אֲפִילוּ פִירוֹת כְּשֶׁעֲלוּלִים לְהַמְשִׁךְ בְּאֲכִילָה, עַד לְאַחַר בְּדִיקַת חֻמֵי.

מִי שֶׁהַתְחִיל לַעֲשׂוֹת אֶת הַדְּבָרִים הָאֶסוּרִים כְּשֶׁמִּגִּיעַ זְמַן הַבְּדִיקָה עָלָיו לְהַפְסִיק מִמִּלְאָכָתוֹ וּלְבַדּוֹק קוֹדֵם אֶת הַחֻמֵי. וְאִם הוּא הַתְחִיל אֶת הַדְּבָרִים

הָאֲסוּרִים לְפָחוֹת חֲצִי שְׁעָה לְפָנֵי זְמַן הַבְּדִיקָה, לְדַעַת הַשּׁוֹ"ע הוּא לֹא צָרִיךְ לְהַפְסִיק עַד שִׁגְמוֹר אֶת מְלֹאכְתּוֹ, וּלְדַעַת הַרַמְ"א יֵשׁ לְהַפְסִיק וּלְבַדּוֹק אֶת הַחֲמֵץ.

כְּשֶׁמִּגִּיעַ זְמַן בְּדִיקַת חֲמֵץ אֲסוּר גַּם לְעֶסוֹק בְּתוֹרָה, אוּלָם מִי שֶׁהִתְחִיל לְלַמּוֹד לְפָנֵי הַזְּמַן לְדַעַת הַשּׁוֹ"ע מִתָּר לוֹ לְהִמְשִׁיךְ, וּלְדַעַת הַרַמְ"א עָלָיו לְהַפְסִיק אֶת הַשִּׁיעוֹר. וְשִׁיעוֹר תוֹרָה קְבוּעַ הַמְתַקֵּם לְאַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים, יֵשׁ לְקַיְמוֹ בְּלִילָה זֶה מֵאַחַר יוֹתֵר לְאַחַר שֶׁהִצְבּוֹר יְבַדְּקוּ אֶת הַחֲמֵץ. וַיֵּשׁ מְקִילִים לְקַיֵּם אֶת הַשִּׁיעוֹר גַּם לְפָנֵי הַבְּדִיקָה, וּבְלִבְדּוֹ שֶׁלֹּא יִמְשְׁכוּ מִדְּאִי בְּלִימּוֹד וְכֵן שִׁיזְכִּירוּ זֶה לְזֶה שֶׁלֹּא לְשַׁכַּח לְבַדּוֹק אֶת הַחֲמֵץ לְאַחַר הַשִּׁיעוֹר.

הַשּׁוֹאֲבִים מִיָּם שֶׁלָּנוּ לְצוּרֵךְ אֶפְיַת הַמִּצּוֹת שֶׁל עֶרֶב פֶּסַח, מִתָּר לָהֶם לְשׂאֹב גַּם בְּלִיל בְּדִיקַת חֲמֵץ בְּזְמַן בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, וְלֹא חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא הֵם יִשְׁכְּחוּ אַחַר כֵּן לְבַדּוֹק אֶת הַחֲמֵץ.

הַבְּרָכָה עַל הַבְּדִיקָה

לְפָנֵי בְּדִיקַת חֲמֵץ יֵשׁ לְבַרֵךְ אֶת הַבְּרָכָה עַל הַבְּדִיקָה בְּנוֹסַח בֵּא"ד אִמ"ה אֲקַב"ו עַל בִּיעוֹר חֲמֵץ. וְאַף שֶׁאֵת הַבִּיעוֹר עוֹשִׂים רַק לְמַחְרַת בְּעֶרֶב פֶּסַח, מִכָּל מְקוֹם נֹסַח הַבְּרָכָה עַל בִּיעוֹר חֲמֵץ בֵּינָן שֶׁהַבְּרָכָה מִתְיַחֶסֶת גַּם עַל בִּיטוּל הַחֲמֵץ שְׂאוּמְרִים לְאַחַר הַבְּדִיקָה, וְגַם עַל בִּיעוֹר הַחֲמֵץ שִׁימְצָא בְּבְדִיקָה. מִי שֶׁשָּׁעָה וּבִיָּרֵךְ עַל בְּדִיקַת חֲמֵץ יֵצֵא יְדֵי חוּבָה וְלֹא יִחְזוֹר לְבַרֵךְ, וּלְמַחְרַת בְּשַׁעַת הַבִּיעוֹר יֵאמֵר אֶת הַבְּרָכָה עַל בִּיעוֹר חֲמֵץ בְּלִי שֵׁם וּמְלָכוֹת. וּמִי שֶׁשָּׁכַח לְבַרֵךְ, כֹּל עוֹד הוּא עֶסוֹק בְּבְדִיקַת חֲמֵץ צָרִיךְ לְבַרֵךְ, אוּלָם אִם הוּא גָּמַר לְבַדּוֹק לְמַעֲשֵׂה לֹא יְבַרֵךְ יוֹתֵר עַל הַבְּדִיקָה, וּלְמַחְרַת בְּשַׁעַת הַבִּיעוֹר יֵאמֵר אֶת נֹסַח הַבְּרָכָה בְּלִי שֵׁם וּמְלָכוֹת.

יֵשׁ שֶׁכְּתוּבוֹ מַעֲלָה שֶׁהַמְבַרֵךְ יְבַרֵךְ בְּפָנֵי מִי שִׁיעֲנָה אִמֵּן עַל בְּרַכְתּוֹ, בֵּינָן שֶׁהַבְּרָכָה יוֹתֵר בְּשִׁלְמוֹת כְּשֶׁעוֹנִים עָלֶיהָ אִמֵּן, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפֶסוּק (אִיּוֹב כג, יג): וְהוּא בְּאֶחָד וּמִי יִשְׁיַבְנוּ.

לאחר הברכה אסור לדבר עד שמתחילים לבדוק במקומות החיבים בבדיקה, כדי שלא יהיה הפסק בין הברכה לבדיקה. ומי שדיבר לפני הבדיקה בדברים שאינם מעניין הבדיקה צריך לחזור ולברך. ואם התחיל לבדוק מתר לדבר בדברים מעניין הבדיקה, אבל דברים שאינם מעניין הבדיקה אסור לדבר עד לאחר הביטול. התחיל לבדוק ודבר בדברים שאינם מעניין הבדיקה, בדיעבד לא יחזור לברך.

להלכה לא מברכים שהחנינו על בדיקת וביעור חמץ. אולם פנין שיש שכתבו לברך, טוב להניח לפניו פרי חדש או בגד חדש ובכרפת שהחנינו על הפרי החדש יכון גם על הבדיקה. ומחשש הפסק בין ברפת הבדיקה לברפת שהחנינו, יש לברך קודם ברפת הנהנין וברפת שהחנינו על הפרי לאכול ממנו מעט, ואחר כך לברך על הבדיקה ולבדוק. ואפשר גם לברך על הבדיקה ולבדוק, לברך שהחנינו באמצע הבדיקה, ולאכול מהפרי החדש לאחר הבדיקה. ומי שלא בירך שהחנינו בבדיקת חמץ יכול לכוון בכרפת שהחנינו של ליל הסדר גם על בדיקת חמץ.

מי שבדק בית נוסף או חנות או הגבאי הבודק את בית הכנסת לא צריך לברך שוב, אלא בברכה אחת הוא פוטר גם את המקום השני. ואף אם יש מרחק הליכה או נסיעה בין שני המקומות, אין זה נחשב להפסק. ואם הוא הסיח דעתו מהבדיקה של המקום השני, צריך לחזור ולברך.

מי שקשה לו לבדוק את כל הבית, יכול למנות את בני ביתו לסייע לו כך שכל אחד יבדוק חדר אחר וכדומה. ובאופן זה על בני ביתו לשמוע את הברכה של בעל הבית ולאחר שיענו אמן, יפנו לבדוק את חדרי הבית. ומי שלא יכול לבדוק את ביתו פלל וממנה שליח לבדוק במקומו, על השליח לברך את הברכה על ביעור חמץ.

בהרבה קהילות נוהגים להניח עשרה חתיכות של חמץ במקומות ידועים בבית החיבים בבדיקה, כדי שהבודק יחפש אתריהם. יש אומרים שדעת האר"י הקד' יש בזה טעם על פי הקבלה, ויש אומרים שהטעם הוא שמה לא

יִמָּצְאוּ חֶמֶץ וַיֵּשׁ בְּזֶה חֶשֶׁשׁ בְּרֵכָה לְבַטְלָהּ. אוֹלָם כְּתוּבוֹ הַפּוֹסְקִים שָׂאִין חֶשֶׁשׁ בְּרֵכָה לְבַטְלָהּ גַּם אִם לֹא מוֹצְאִים חֶמֶץ, כִּינּוֹן שֶׁהַבְּרֵכָה הִיא עַל הַמְצָוָה לְבַדּוֹק אֶת הַחֶמֶץ וְלֹא עַל מִצִּיאַת הַחֶמֶץ. וְלִכֵּן יֵשׁ שְׁנֵהֲגוּ שְׂלֵא לְהַנִּיחַ פְּתִיתִים אֵלּוּ וְכֵן מְנַהֵג הַגְּרָ"א וּמְנַהֵג יוֹצְאֵי תִימָן.

הַמְנִיחַ אֶת הַפְּתִיתִים צְרִיכִים לְהַקְפִּיד לְהַכִּיֵּן חֲתִיכוֹת קְטַנּוֹת פְּחוֹת מִכּוֹתֵי וְלַעֲטוֹף כָּל אֶחָד מֵהֶם הֵיטֵב בְּשָׂקִית אוֹ נִייר וְכַדוּמָה, שְׂמָא הַבּוֹדֵק לֹא יִמָּצֵא אֶת אֶחָד הַפְּתִיתִים, וְאִם יִהְיֶה בּוֹ כְּזֵית יֵשׁ בְּזֶה חֶשֶׁשׁ בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמָּצֵא, אוֹלָם אִם לֹא יִהְיֶה בָּהֶם כְּזֵית אִף אִם אֶחָד מֵהֶם לֹא נִמְצָא אֶפְשָׁר לְסַמּוֹךְ עַל בֵּיטוּל הַחֶמֶץ. וְעַל כָּל פָּנִים טוֹב שְׂאֶחָד מִבְּנֵי הַבַּיִת שְׂמַנִּיחַ אֶת הַפְּתִיתִים יִרְשׁוּם אֶת מְקוֹמָם הַנְּכוּן. לְאַחַר שֶׁהַבּוֹדֵק מִצָּא אֶת הַפְּתִיתִים אוֹ חֶמֶץ אַחֵר, יֵשׁ לְהַנִּיחוֹ בְּמְקוֹם שְׂמוּר עַד לְמַחֲרַת הַיּוֹם וְלִשְׂרוֹף אוֹתוֹ בְּכִיעוּר חֶמֶץ.

הַמְקוֹמוֹת הַחֲיָבִים בְּבִדְיָקָה

הַבְּדִיקָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּכָל מְקוֹם שֵׁיֵשׁ חֶשֶׁשׁ שֶׁהַכְּנִיסוֹ בּוֹ חֶמֶץ וְאֶפִּילוֹ מִיַּדֵּי פֶעַם, וְאֶפִּילוֹ שְׂלֵא בְּמַתְכָּנוֹן. אֲבָל מְקוֹמוֹת שָׂאִין חֶשֶׁשׁ שֶׁהַכְּנִיסוֹ בָּהֶם חֶמֶץ פְּטוּרִים מִבְּדִיקָה. לְכֵן הַחֲדָרִים בְּבֵית צְרִיכִים בְּדִיקָה, וְכֵן הַמְטָבַח הַמְקַרֵּר הַתְּנוּר וְכַדוּמָה. אֲבָל אֲרוֹנוֹת הַבְּגָדִים פְּטוּרִים מִבְּדִיקָה כִּינּוֹן שְׂלֵא מְכַנִּיסִים בָּהֶם חֶמֶץ.

כָּל זֶה בְּבֵית שָׂאִין בּוֹ יְלָדִים, אוֹלָם בֵּית שֵׁיֵשׁ בּוֹ יְלָדִים צְרִיךְ לְבַדּוֹק כָּל מְקוֹם שֵׂיֵד הַיְלָדִים יְכוּלָה לְהַגִּיעַ, כִּינּוֹן שִׂיתְכֵן שְׂבַמְשֵׁךְ הַשְּׁנָה הַיְלָדִים הַנִּיחוֹ חֶמֶץ בְּמְקוֹמוֹת שׁוֹנִים בְּבֵית. לְכֵן, בְּבֵית שֵׁיֵשׁ בּוֹ יְלָדִים צְרִיךְ לְבַדּוֹק גַּם בְּתוֹךְ אֲרוֹנוֹת הַבְּגָדִים, וְכֵן מִתַּחַת לְאֲרוֹנוֹת, מִתַּחַת לַמְשׁוֹת, הַתְּרִיסִים וְכָל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

מִחֲסַן שְׂמַנִּיחִים בּוֹ מְאֲכָלֵי חֶמֶץ חָיֵב בְּבִדְיָקָה. וְאִם לֹא מְנִיחִים בּוֹ חֶמֶץ, אֲבָל נִכְנְסִים אֵלָיו לְפַעְמִים בְּשַׁעַת הַסְּעוּדָה, גַּם הוּא צְרִיךְ בְּדִיקָה כִּינּוֹן שִׂיתְכֵן שְׂשֻׁכְחוּ בּוֹ מְאֲכָל חֶמֶץ.

גם מְכוּנִית חֵבֶת בְּדִיקַת חֶמֶץ בֵּינָן שְׂרָגִילִים לְהַנִּיחַ בָּהּ מֵאֲכָלֵי חֶמֶץ בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה. אָמַנְם בֵּינָן שֵׁשׁ בְּמְכוּנִית מִיכַל דֶּלֶק, וְאִם יִבְדְּקוּ אֶת הַמְכוּנִית בְּגֵר יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שְׂרִיפָה, יֵשׁ לְבִדּוֹק אֶת הַמְכוּנִית בְּפָנֶס חֲשֵׁמְלִי. וְכֵן בְּשָׂאֵר מְקוֹמוֹת שֵׁשׁ חֲשֵׁשׁ שְׂרִיפָה כְּמוֹ אַרְוֹן חֲשֵׁמֶל שְׂרָגִילִים לְהַנִּיחַ בוֹ גַם חֶמֶץ שֶׁהוּא טְעוֹן בְּדִיקָה.

אַרְוֹן סְפָרִים שִׁיתְכֵן שֵׁשׁ בוֹ חֶמֶץ צְרִיךְ בְּדִיקָה, וְהַסְפָּרִים עֲצָמָם, לְדַעַת הַרְבֵּה פּוֹסְקִים לֹא צְרִיכִים בְּדִיקָה בֵּינָן שְׂאֲפִילוֹ אִם יֵשׁ חֶמֶץ בֵּין הַדְּפִים אֵין זֶה אֶלֶּא פְּרוּרִים פּחֹת מְכוּנִית, וְיֵשׁ מִחֲמִירִים לְבִדּוֹק אֶת הַסְפָּרִים מִפְּרוּרֵי חֶמֶץ. וְלִכְּל הַדַּעוֹת צְרִיךְ לְהִזְהֵר בְּמִשְׁךְ יָמֵי הַחֵג לֹא לְהֵבִיא סְפָרִים שֵׁשׁ בָּהֶם חֲשֵׁשׁ פְּרוּרֵי חֶמֶץ לְשַׁלְחַן שְׂאוּכָלִים עָלָיו מִחֲשֵׁשׁ שְׂמָא יְפוּל פְּרוּר חֶמֶץ לְתוֹךְ מֵאֲכָל כֶּשֶׁר וַיִּכְשְׁלוּ בוֹ בְּאִיסוֹר אֲכִילַת חֶמֶץ בְּמִשְׁהוֹ.

גַם כָּלֵי הַבַּיִת שֵׁשׁ בָּהֶם חֲשֵׁשׁ חֶמֶץ צְרִיכִים בְּדִיקָה. אֶלֶּא שְׂאֵם מְנַקִּים אוֹתָם מִחֶמֶץ לְפָנֵי לַיִל י"ד וּבִדְקִים אוֹתָם לְאוֹר הַיּוֹם אוֹ בְּלִילָה לְאוֹר הַגֵּר וְשָׂמִים לֵב שְׂאֵין בָּהֶם חֶמֶץ, כְּשִׁמְגִיעַ לַיִל י"ד הֵם פְּטוּרִים מִבְּדִיקָה. לְכֵן כְּתוּב בְּשׁו"ע שְׂאֵת כָּלֵי הַמְטָבַח שֶׁלֹּא מְכַשִּׁירִים לְשִׁמוֹשׁ בְּפֶסַח, צְרִיךְ לְנַקּוֹת הַיֵּטֵב בְּאוֹפֵן שֶׁהַחֶמֶץ לֹא יִהְיֶה נֶכֶר בָּהֶם.

כִּיִּסי הַבְּגָדִים וְהַתִּיקִים שְׂעִלוֹל לְהִיּוֹת בָּהֶם חֶמֶץ צְרִיכִים בְּדִיקָה. אֶלֶּא שְׂאֵם מְכַבְּסִים אוֹתָם לְפָנֵי הַחֵג בְּאַבְקַת כְּבִיסָה הֵם פְּטוּרִים מִבְּדִיקָה, בֵּינָן שְׂאַבְקַת הַכְּבִיסָה פּוֹסְלֵת אוֹתָם מֵאֲכִילַת כָּלֵב.

מְקוֹמוֹת שֵׁשׁ בָּהֶם חֲשֵׁשׁ חֶמֶץ אֲבָל אֵין גִּישָׁה לְחֶמֶץ זֶה, פְּטוּרִים מִבְּדִיקָה. לְדַגְמָא, הַתַּחְתִּית שֶׁל תָּא הַהַקְפָּאָה שְׂמֻצוֹי שֵׁשׁ מִתַּחְתֵּיהָ לְכָלוֹךְ וּפְרוּרֵי חֶמֶץ פְּטוּרָה מִבְּדִיקָה, וְלֹא צְרִיךְ לְפָרַק אֶת הַתַּחְתִּית כְּדֵי לְנַקּוֹת אוֹ לְבִדּוֹק שָׂם. וְכֵן בְּתוֹךְ הַמְזֻגָן וְכָל פִּיּוּצָא בְּזָה.

נְחָלְקוּ הַפּוֹסְקִים אִם יֵשׁ חַיּוֹב בְּדִיקָה בְּמְקוֹם שֶׁכָּל הַחֲשֵׁשׁ הוּא שְׂמָא יֵשׁ בוֹ פְּרוּרֵי חֶמֶץ פּחֹת מְכוּנִית, בֵּינָן שְׂפְרוּרִים אֵלוֹ לֹא חֲזִיבִים כְּבִיעוֹר. אוֹלָם יִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים הֵם וְנִהְגוּ לְבַעַר גַּם פְּרוּרִים פּחֹת מְכוּנִית. עִם כָּל זֶה, רְצַפַת הַבַּיִת לֹא

צְרִיכָה בְּדִיקָה מִפְּרוּרִים בֵּינָן שְׁאֵפִילוּ אִם יֵשׁ עֲלֶיהָ מִשֶּׁהוּ חֲמֵץ הוּא נֶחֱשָׁב כְּמַבּוּעַר שֶׁהָרִי הוּא נֶדְרַס עַל יְדֵי הַרְגָּלִים.

אִךָ עַל פִּי שְׁפָרוּרִים פְּחוֹת מִכּוֹזֵי פְּטוּרִים מִבְּדִיקָה, אִם יֵשׁ לְפָרוּרִים אֵלוּ חֲשִׁיבוֹת הֵם חֲזָבִים בְּבִדּוּקָה וּבִיעוּר, מִשְׁעַם זֶה סִכְרִיּוֹת וּמִמְתַּקִּים וְאֵפִילוּ קִטְנִים מְאֹד חֲזָבִים בְּבִיעוּר אֵפִילוּ שֶׁהֵם פְּחוֹת מִכּוֹזֵי.

עֲצָה טוֹבָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּחוֹמְרֵי נִיקוּי הַפּוֹגְמִים טָעַם, כְּמוֹ רוֹב חוֹמְרֵי הַנִּיקוּי הַמְּצוּיִם הַיּוֹם, וּבְאֹפֶן זֶה אֵין צוֹרֵךְ לְחַפֵּשׂ אַחֲרֵי הַחֲמֵץ בֵּינָן שֶׁהֵם נִפְסָלִים מֵאֲכִילַת כָּלֵב לְפָנֵי הַפֶּסַח, וּמִמִּילָא הֵם פְּטוּרִים מִמְּצוֹת בִּיעוּר חֲמֵץ.

גַּם הַרְכוּשׁ הַמְּשֻׁתָּף בְּבִנְיַי מְגוּרִים חָזֵב בְּבִדּוּקַת חֲמֵץ, לְכֵן עַל דִּירֵי הַבְּנֵן לְסַפֵּם בִּינֵיהֶם מִי יְבִדּוּק אֶת חֶדֶר הַמְּדַרְגּוֹת, הַמְּחַסֵּן הַמְּשֻׁתָּף וְהַמְּקַלֵּט. וְגַם הַבְּנֵן וְשֵׁאֵר הַמְּקוֹמוֹת שֶׁלֹּא מְכַנְיָסִים בָּהֶם חֲמֵץ פְּטוּרִים מִבְּדִיקָה. וּבְמְקוֹמוֹת צְבוּרִיִּים כְּמוֹ בְּתֵי כְּנֶסֶת מְשֻׁרְדִים וְכַדוּמָה עַל גְּבַאי בֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹ הָאֲחֵרָאִים עַל הַמְּקוֹם לְעִשׂוֹת בְּדִיקַת חֲמֵץ בְּמְקוֹם זֶה. וְהַגְּבַאי יְבַרֵךְ וְיְבִדּוּק קוֹדֵם בְּבֵיתוֹ, וְאַחֵר כֶּךָ יִלַךְ מִיַּד לְבִדּוּק גַּם אֶת בֵּית הַכְּנֶסֶת.

חֶצֶר הַבְּנֵן חֲזֵבַת בְּבִדּוּקָה וּבְפֶרֶט שְׁנוֹתָנִים לְיִלְדִים לְאֲכוֹל שֵׁם בְּעָרֵב פֶּסַח. וְאִם יֵשׁ בְּחֶצֶר בְּעֲלֵי חַיִּים בְּאֹפֶן שֵׁיִשׁ לְהַנִּיחַ שֶׁהֵם אֲכָלוּ אֶת הַחֲמֵץ הִיא פְּטוּרָה מִבְּדִיקָה.

הַמְּקוֹמוֹת שְׁעוֹמְדִים לְמַכּוֹר אוֹ לְהַשְׁפִּיר לְגוּי בְּמַכִּירַת חֲמֵץ שֶׁל עָרֵב פֶּסַח פְּטוּרִים מִבְּדִיקָה בְּלִיל י"ד, וְיֵשׁ הַמְּצָרִיכִים בְּדִיקָה, וְעַל נוֹשֵׂא זֶה נַעֲמוּד בַּעֲזוֹ"ה בְּהַמְּשֵׁךְ.

עוֹרַת הַבְּדִיקָה

אָמְרוּ חַז"ל שֵׁיִשׁ לְבִדּוּק אֶת הַחֲמֵץ לְאוֹר הַגֵּר, וְסָמְכוּ אֶת דְּבָרֵיהֶם עַל הַפְּסוּק (צְפַנְיָה א, יב): אַחֲפֹשׂ אֶת יְרוּשָׁלַם בְּנֵרוֹת, דְּהִינּוּ שְׁחָפוּשׁ, וּבְפֶרֶט בְּחוּרִים

ובסִדְקִים, עוֹשִׂים לְאוֹר הַנֵּר. מִטַּעַם זֶה תִּיקְנוּ חז"ל לְבִדּוּק חֲמֵץ דְּנוֹקָא בְּלִיל י"ד לְאוֹר הַנֵּר, וְלֹא לְאוֹר הַלְבָנָה וְלֹא בַיּוֹם לְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ. וְעַם כָּל זֶה כְּתוּבוֹ הַפּוֹסְקִים שֶׁבִשְׁעַת הַבְּדִיקָה לֹא צָרִיךְ לְכַבּוֹת אֶת אוֹר הַחֲשָׁמַל בֵּינָן שֶׁהוּא לֹא מַפְרִיעַ לְאוֹר הַנֵּר, וּבַפֶּרֶט שְׁעִיקָר הַבְּדִיקָה לְאוֹר הַנֵּר הִיא בַחֲזוּרִים וּבַסִּדְקִים.

עִיקָר הַבְּדִיקָה לְאוֹר הַנֵּר הִיא מִשּׁוּם שֶׁאֶפְשָׁר לְהַכְנִיס אֶת הַנֵּר לַחֲזוּרִים וְלַסִּדְקִים כְּדֵי לְחַפֵּשׁ בּוֹ אֶת הַחֲמֵץ לְכַן אֵין לְבִדּוּק לְאוֹר אֲבוּקָה אוֹ לְאוֹר נֵר הַבְּדֵלָה שֶׁהָרִי אֵי אֶפְשָׁר לְהַכְנִיסוֹ לַחֲזוּרִים וְלַסִּדְקִים. וְכְתוּבוֹ פּוֹסְקֵי זְמַנָּנוּ שֶׁאֶפְשָׁר לְבִדּוּק חֲמֵץ גַּם לְאוֹר פֶּנֶס חֲשָׁמְלִי, בֵּינָן שְׁגַם הוּא מְאִיר הֵיטֵב בַּחֲזוּרִים וּבַסִּדְקִים. אַמָּנָם לְכַתְחֹלָה יֵשׁ מַעֲלָה לְבִדּוּק לְאוֹר הַנֵּר דְּנוֹקָא כְּמוֹ שֶׁלְמַדוּ חז"ל מִהַפְּסוּק "אֲחַפֵּשׂ אֶת יְרוּשָׁלַיִם בַּנְּרוֹת".

לְאַחַר הַבְּדִיקָה מְבֹטְלִים אֶת הַחֲמֵץ, הַמְנַהֵג הוּא לוֹמֵר בְּאַרְמִית בְּנֶסֶח, כָּל חֲמִירָא וְחַמִּיעָא דְּאִיכָא בְּרִשּׁוֹתֵי דְּלָא חֲזִיתִיה וּדְלָא בְּעֵרְתִיהָ לְהוּי כְּעַפְרָא דְּאַרְעָא, שֶׁפִּירוּשׁוֹ שֶׁכָּל חֲמֵץ וְשְׂאוֹר שֶׁיֵּשׁ בְּרִשּׁוֹתֵי שְׂלָא רְאִיתִיו וְלֹא בְּעֵרְתִיו יִתְבַטֵּל וְיִהְיֶה כְּעַפֵּר הָאַרְצִי. אֶת בֵּיטוּל הַחֲמֵץ צָרִיךְ לוֹמֵר בְּשִׁפְהָ שֶׁמְבִינִים וּמִי שְׂלָא מְבִין אֲרַמִית יֹאמֵר אֶת הַנֶּסֶח בְּשִׁפְהָ הַמּוּבָנֶת לוֹ.

לִיתֵר חֲזוּק נוֹהֲגִים לוֹמֵר נֶסֶח זֶה ג' פְּעָמִים. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לוֹמֵר "לְהוּי הַפֶּקֶר כְּעַפְרָא דְּאַרְעָא", לְכַן נוֹהֲגִים בְּפַעַם הַשְּׁלִישִׁית שְׂאוֹמְרִים אֶת הַבֵּיטוּל לוֹמֵר "לְהוּי הַפֶּקֶר כְּעַפְרָא דְּאַרְעָא". בְּנוֹסַח בֵּיטוּל חֲמֵץ אֲנַחְנוּ מְבֹטְלִים רַק אֶת הַחֲמֵץ שְׂלָא מְצָאנוּ בְּבִדִיקַת חֲמֵץ הַנִּקְרָא "חֲמֵץ שְׂאִינוּ יְדוּעַ". אוֹלָם אֶת הַחֲמֵץ שֶׁמְצָאנוּ וְכֵן אֶת הַחֲמֵץ שֶׁמְשִׂאִירִים לְאַכִּילָה עַד לְמַחֲרָת לֹא מְבֹטְלִים עַד עַרְב פֶּסַח לְאַחַר הַבִּיעוּר.

אֵף עַל פִּי שְׁנוֹהֲגִים לְנַקּוֹת אֶת הַבַּיִת וְכִלְיוֹ עוֹד לִפְנֵי לֵיל י"ד נִסְוֵן, צָרִיךְ לְעֲשׂוֹת בְּדִיקַת חֲמֵץ בְּלִיל י"ד כְּתֻקְנַת חז"ל. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים שֶׁאִם מְנַקִּים וְגַם נִזְהָרִים שְׂלָא לְהַכְנִיס חֲמֵץ לְחֻדְרִים שְׁנוּקוּ, הָרִי שֶׁבִשְׁעַת בְּדִיקַת חֲמֵץ בְּלִיל י"ד אֶפְשָׁר לְבִדּוּק בְּקִלוֹת בְּהַעֲבֵרָה בְּלִבְד, בְּלִי לְדַקְדַּק לְבִדּוּק בַּחֲזוּרִים וּבַסִּדְקִים. אוֹלָם הַפּוֹסְקִים כְּתוּבוֹ שֶׁמִּפְּלֵ מְקוֹם יֵשׁ לְבִדּוּק הֵיטֵב בְּלִיל י"ד פְּרָאוּי. וְכְמוֹ

שְׁכַתְּבַת הַחֵידָ"א שֶׁהַבּוֹדֵק "לֹא יַעֲמוּד כְּמוֹ שֶׁר בְּבֵית וְיִלְךְ לְאַרְכָּה וּלְרַחֲבָה וְתוֹ לֹא, רַק בְּאַמֶּת יַחֲפֹשׂ וַיְבַדֹּק מִזֶּן אֶל זֶן, אוֹלֵי יִמְצֵא אֵיזָה דְבָר שֶׁשְׁכַחוּהוּ אוֹ לֹא רְאוּהוּ, וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן כְּמַעֲט הוּא בְּרַכָּה לְבַטְלָהּ."

אָמְנָם מִי שֶׁמְנַקֵּה אֶת בֵּיתוֹ לִפְנֵי לַיִל י"ד וְגַם עוֹשֶׂה בְּדִיקַת חֶמֶץ גְּמוּרָה וּמְכוּזֵן לְכֵן, וּמְקַפֵּיד אַחַר כֵּן שֶׁהַמְקוּם שֶׁהוּא בְּדֵק יִשְׁאַר נָקִי מִחֲשֵׁשׁ חֶמֶץ, פְּטוּר מִבְּדִיקָה בְּמְקוּם זֶה בְּלַיִל י"ד. וְהַעוֹשֶׂה כֵּן טוֹב שֶׁיִּשְׁאַר מְקוּם בְּבֵית שֶׁבּוֹדָאֵי לֹא בְּדוֹק כְּדֵי לְקַיֵּם אֶת תְּקִנַּת חֲכָמִים לְבַדוֹק חֶמֶץ בְּלַיִל י"ד.

מִי שֶׁלֹּא בְּדֵק בְּלַיִל י"ד לְאוֹר הַנֵּר, צָרִיךְ לְבַדוֹק לְמַחֲרַת בַּיּוֹם לְאַחַר תְּפִילַת שַׁחֲרִית, וְגַם כְּשֶׁבּוֹדְקִים בַּיּוֹם צָרִיךְ לְבַדוֹק בַּחוּרִים וּבְסֻדְקִים לְאוֹר הַנֵּר, וּבְמִרְפֶּסֶת פְּתוּחָה אוֹ כְּנֶגֶד הַחֲלוֹנוֹת שֶׁאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ דִּיּוֹ כְּדֵי לְרְאוֹת אֶת הַחֶמֶץ לֹא צָרִיךְ לְבַדוֹק לְאוֹר הַנֵּר.

לְאַחַר בְּדִיקַת חֶמֶץ צָרִיךְ לְהַנִּיחַ אֶת הַחֶמֶץ בְּמְקוּם מֵיחָד שֶׁלֹּא יִתְפַּזֵּר. וּבְבֵית שֵׁישׁ בּוֹ יְלָדִים קְטָנִים, צָרִיךְ לְשִׂים לֵב שֶׁהַיְלָדִים לֹא יַעֲבִירוּ שׁוֹב חֶמֶץ לְמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹבְדָקוּ. וּבְמִקְרָה שֶׁהַיְלָדִים הַעֲבִירוּ אֶת הַחֶמֶץ מִמְקוֹמוֹ, צָרִיךְ לְחַזוֹר וּלְבַדוֹק חֶמֶץ.

מִי שֶׁבִּיטַל אֶת הַחֶמֶץ אָבַל לֹא בְּדֵק בְּזִמְנוֹ, יְבַרְךָ עַל בִּיעוּר חֶמֶץ וַיְבַדֹּק מִיַּד כְּשֶׁהוּא נֹזֵכַר וְאֶפִּילוֹ בְּחוֹל הַמוֹעֵד פֶּסַח, חוּץ מִיּוֹם טוֹב שֶׁל פֶּסַח שֶׁלֹּא בּוֹדְקִים בּוֹ אֶת הַחֶמֶץ. וּמִי שֶׁלֹּא בִּיטַל אֶת הַחֶמֶץ עָלָיו לְבַדוֹק אֶפִּילוֹ בַּיּוֹם טוֹב שֶׁל פֶּסַח. כְּמוֹ כֵּן מִי שֶׁלֹּא בְּדֵק חֶמֶץ עַד שֶׁעָבַר חַג הַפֶּסַח, עָלָיו לְבַדוֹק חֶמֶץ אֶפִּילוֹ אַחֲרֵי פֶסַח כְּדֵי לֹא לְהִיפְשֵׁל בְּאִיסוּר חֶמֶץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, אֲלֵא שֶׁלֹּא מְבַרְכִים עַל בְּדִיקָה שֶׁלְאַחַר הַפֶּסַח.

בְּדִיקַת חֶמֶץ לִפְנֵי לַיִל י"ד

חַז"ל תִּיקְנוּ לְבַדוֹק אֶת הַחֶמֶץ בְּלַיִל י"ד, אוֹלָם יֵשׁ כַּמָּה מְקָרִים בְּאֵלוֹ שֶׁנֶּעְדְּרִים מִבֵּיתָם בַּיּוֹם הַחַג. וּנְפָרַט כַּמָּה מְקָרִים מִצִּוּיָם.

א. אם עוזבים את הבית לאחר ליל י"ד, חייבים בבדיקת חמץ בליל י"ד בברכה כיון שבשעת בדיקת חמץ נמצאים בבית, ואפילו שאין בכונת בני הבית להיות בימי החג בבית כלל. אמנם אם בדעת בעל הבית להשכיר את הבית לגוי ביום י"ד, לדעת הרבה פוסקים הוא פטור מבדיקה בליל י"ד, אמנם טוב שישאיר מקום שלא משפר לגוי כדי לקיים במקום זה את תקנת חז"ל לבדוק חמץ. דבר זה מצוי בזוגות צעירים שנוסעים להוריהם לכל ימי החג, שהם יכולים להשכיר את ביתם לגוי ביום י"ד, ובאופן זה יש אומרים שעליהם לעזוב את הבית ביום י"ד בבוקר לפני מכירת החמץ והמקומות שיש בהם חמץ כדי שלא להשתמש בבית המשפר לגוי.

ב. מי שנוסע ביום י"ג, לפני שמגיע זמן בבדיקת חמץ, עליו לבדוק את החמץ בליל י"ג לאור הנר כמו בליל י"ד וכן לומר את נסח ביטול חמץ, את החמץ שמוצאים מוציאים מהבית, אולם אין על חמץ זה חובת שריפה פעת, אלא אם כן ישאר ממנו עד ערב פסח. על בדיקה שנעשית לפני ליל י"ד לא מברכים, כיון שחז"ל תיקנו את הברכה רק על בדיקה בליל י"ד - בדיקה כזו שלמחרת צריכים לבצר את החמץ מהעולם.

ג. כמו הדין של מי שנוסע ביום י"ג ניסן, הוא הדין למי שנוסע מביתו תוך שלושים יום מחג הפסח, דהיינו מיום פורים, שעליו לעשות בדיקה, בלי ברכה, בלי להלכה לפני שהוא נוסע ולבטל את החמץ שברשותו. לפי זה בחורי ישיבה שעוזבים את הישיבה בראש חודש ניסן לימי בין הזמנים, צריכים לבדוק חמץ ערב קודם שהם עוזבים את הישיבה שמא נשאר להם חמץ השיך להם בחדרי הפנימיה.

ד. מי שעוזב את ביתו יותר משלושים יום לפני החג ולא עומד להגיע לביתו לחג, לא חייב בבדיקת חמץ כלל, אולם עליו לבטל את החמץ פשיגוע זמן הביעור, ויש אומרים שאם יש להם חמץ ידוע צריך לפנותו מהבית אפילו שהם נוסעים מביתם לפני חג פורים.

ה. מי שְׁעוֹזֵב אֶת בֵּיתוֹ וְאֶפִּילוֹ זְמַן רַב לִפְנֵי חַג הַפּוּרִים אֲבָל בְּדַעְתּוֹ לְהִגִּיעַ לְבֵיתוֹ לַחַג הַפֶּסַח, וּמִכָּל סִיבָה שֶׁהִיא הוּא עוֹמֵד לְהִגִּיעַ קְרוֹב לַחַג בְּאוֹפֵן שֵׁישׁ חֲשַׁשׁ שֶׁהוּא לֹא יִסְפִּיק לְבִדּוֹק חֲמֵץ לִפְנֵי הַחַג, עָלָיו לְבִדּוֹק אֶת הַחֲמֵץ לִפְנֵי שֶׁהוּא נוֹסֵעַ. כִּיּוֹן שֶׁהוּא עוֹמֵד לְהִגִּיעַ לְבֵיתוֹ יֵשׁ חֲשַׁשׁ שֶׁהוּא יִגִּיעַ לְאַחַר זְמַן הַבִּיעוּר, וְלָכֵן הוּא חָיִב בְּבִדְיַת חֲמֵץ עוֹד לִפְנֵי שֶׁהוּא נוֹסֵעַ וְאֶפִּילוֹ שֶׁהוּא נוֹסֵעַ קוֹדֵם שְׁלוּשִׁים יוֹם לַחַג. רַק אִם בְּדַעְתּוֹ לְחַזֵּר לְבֵיתוֹ זְמַן סָבִיר בְּאוֹפֵן שֶׁהוּא יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת בְּבִדְיַת חֲמֵץ בְּזְמַן, עָדִיף לְהִשְׁאִיר אֶת בְּבִדְיַת חֲמֵץ לְזְמַן בְּלֵיל י"ד.

אלו שְׁנוֹסְעִים לַחוּץ לְאֶרֶץ, צְרִיכִים לְשִׁים לֵב לְבַטֵּל אֶת הַחֲמֵץ בְּעֶרְב פֶּסַח לְפִי הַזְמַן בּוֹ הִגִּיעַ זְמַן בִּיעוּר חֲמֵץ בְּמָקוֹם שְׁנוֹמָצָא הַחֲמֵץ. לְמַשָּׁל אִלּוֹ הַנוֹסְעִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְאַרְה"ב צְרִיכִים לְבַטֵּל אֶת הַחֲמֵץ בְּזְמַן בּוֹ בִיעוּר הַחֲמֵץ מִגִּיעַ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא מֵאַחַר יוֹתֵר כְּשֶׁמִּגִּיעַ זְמַן בִּיעוּר חֲמֵץ בְּאַרְה"ב.

מי שֶׁלֹּא נִמְצָא בְּבֵיתוֹ בְּלֵיל בְּבִדְיַת חֲמֵץ אֲבָל יֵשׁ בְּבֵיתוֹ אֲנָשִׁים מִבְּנֵי בֵיתוֹ, עָלָיו לְמַנּוֹת אוֹתָם שֶׁיִּבְדְּקוּ אֶת הַחֲמֵץ בְּעִבּוּרוֹ. וְלָכֵן מִי שֵׁישׁ לוֹ חֲנוּת וּבְרִצוֹנוֹ לְהִשְׁאִיר אוֹתָהּ פְּתוּחָה בְּלֵיל בְּבִדְיַת חֲמֵץ, עָלָיו לְמַנּוֹת אֶת בְּנֵי בֵיתוֹ שֶׁיִּבְדְּקוּ אֶת הַחֲמֵץ בְּעִבּוּרוֹ בְּזְמַן בְּבִדְיַת חֲמֵץ, וְכֵן מִתֵּר לוֹ לְהִשְׁאִיר בְּחֲנוּת. אוּלַם אִם אֵין לוֹ מִי שֶׁיִּבְדּוֹק בְּעִבּוּרוֹ בְּזְמַן, עָלָיו לְסַגּוֹר אֶת הַחֲנוּת וְלִלְכֵת לְבִדּוֹק חֲמֵץ.

מְקוֹמוֹת שֶׁלֹּא רוֹצִים לְבִדּוֹק אוֹתָם

מי שֵׁישׁ לוֹ מְקוֹם בְּבֵית שֶׁהוּא לֹא רוֹצֵה לְבִדּוֹק אוֹתוֹ, כְּמוֹ מַחֲסֵן אוֹ חֲדָר שֶׁאֵינוֹ בְּשִׁימוֹשׁ, יֵשׁ אֲפֻשְׁרוֹת שֶׁלֹּא לְבִדּוֹק מְקוֹמוֹת אֵלּוֹ עַל יְדֵי שְׁמִשְׁכִּירִים אֶת הַמְּקוֹם לְגוֹי בְּיוֹם י"ד כְּשֶׁעוֹשִׂים אֶת מְכִירַת הַחֲמֵץ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצְרִיךְ לְהִשְׁכִּיר אֶת הַמְּקוֹם לְגוֹי עוֹד בְּיוֹם י"ג נִסָּן. בְּאוֹפֵן זֶה נִמְצָא שֶׁבְּהִגִּיעַ זְמַן הַבְּדִיקָה בְּלֵיל י"ד הַמְּקוֹם שֶׁיֵּךְ לְגוֹי וּמִמִּילָא הוּא פְּטוּר מִבְּבִדְיַת חֲמֵץ. מִטַּעַם זֶה מְצוּי הַיּוֹם מְכִירָה הַנְּקִרָא מְכִירַת י"ג, מְכִירָה זוֹ אֵינָה מְכִירַת חֲמֵץ, אֲלָא הַשְּׁכֵרַת מְקוֹמוֹת לְגוֹי, אוֹתָם מְקוֹמוֹת שֶׁלֹּא רוֹצִים לְבִדּוֹק מִחֲמֵץ. אֲמָנָם כָּל זֶה בְּתַנָּאי שֶׁהַמּוֹכֵר לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמְקוֹם זֶה מִשְׁעַת הַמְּכִירָה עַד סוֹף הַחַג, אִם הוּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמְקוֹם זֶה בְּאוֹפֵן קְבוּעַ נִרְאֶה שֶׁהַשְּׁכֵרַת הַמְּקוֹם אֵינָה אֲמִתִּית.

הַחֲדָרִים, הָאֲרוֹנוֹת וְשָׂאֵר הַמְקוֹמוֹת שְׂמִינִיחִים בָּהֶם אֶת הַחֲמֵץ שְׂעוּמָדִים לְמַכּוֹר לַגּוֹי בְּיוֹם י"ד נִסָּן לֹא חֲיָבִים בְּבִדּוּקַת חֲמֵץ אֶף עַל פִּי שְׂבָלִיל י"ד הַמְקוֹם וְהַחֲמֵץ עֲדִין שְׂיִיךְ לְיִשְׂרָאֵל. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ חַיִּיב בְּדִיקָה בְּמְקוֹם זֶה, וּמִטַּעַם זֶה יֵשׁ הַנּוֹהֲגִים לְהַשְׁפִּיר לַגּוֹי אֶת הַמְקוֹמוֹת הָאֵלוּ כְּכַר בִּי"ג נִסָּן.

כְּאֵמֹר בְּמִשְׁךָ יְמוֹת הַחַג אֵין לְהַכְנִיס וּלְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמְקוֹם הַמְשָׁכָר לַגּוֹי בְּאוֹפֵן קָבוֹעַ בֵּינוֹן שֶׁהוּא מְשָׁכָר לַגּוֹי. אוּלַם מִתֵּר לְהַכְנִיס אֵלָיו מִיַּד פַּעַם, פַּעַם אוֹ פַּעְמַיִם וְכַדוּמָה, בֵּינוֹן שֶׁהֵרֵב הַמְשָׁכִיר אֶת הַמְקוֹם לַגּוֹי מִבְּקֵשׁ מִהַגּוֹי רְשׁוּת לְכַךְ.

הַחֲיָבִים בְּבִדּוּקַת חֲמֵץ

חוֹבֵת בְּדִיקַת חֲמֵץ נֶאֱמָרָה עַל בְּעַל הַבַּיִת בֵּינוֹן שֶׁהַבַּיִת שָׁבוּ נִמְצָא הַחֲמֵץ שְׂיִיךְ לוֹ. אֲמַנָּם אִם בְּעַל הַבַּיִת לֹא בּוֹדֵק מְכַל סִיבָה שֶׁהִיא, עַל בְּנֵי הַבַּיִת לְבַדּוֹק אֶת הַבַּיִת וְלֹא לְהִישָׁאֵר בַּחַג בְּבַיִת לֹא בְּדוּק, שֶׁהֲרִי יֵשׁ אֶת הַחֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יִמְצָא הַחֲמֵץ בְּפֶסַח וַיְבוֹאוּ לְאֶכוּל חֲמֵץ זֶה בְּטַעוֹת.

מִי שֶׁאֵין לוֹ בַּיִת לֹא חֲיָב בְּבִדּוּקַת חֲמֵץ בְּכַרְכָּה, בֵּינוֹן שֶׁבְּבִדּוּקַת חֲמֵץ הִנָּה חַיִּיב עַל הַבַּיִת שֶׁיֵּשׁ בוֹ חֲמֵץ, וַיְכַמּוּ שֶׁכְּתוּב "תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאִיר מִבְּתִיכֶם". אֲמַנָּם גַּם מִי שֶׁאֵין לוֹ בַּיִת צָרִיךְ לְבַדּוֹק אֶת כָּלִיו, כִּי־סִי הַבְּגָדִים וְכַדוּמָה מִחֲשָׁשׁ שֶׁיִּמְצָא חֲמֵץ בְּפֶסַח וַיְבוֹאוּ לְאוֹכְלוֹ, אֲלֵא שֶׁאֵין לְכַרְךָ עַל בְּדִיקָה זֶה.

הַשּׁוֹכֵר בַּיִת אוֹ חֶדֶר לַפְּנֵי לַיִל י"ד, חוֹבֵת הַבְּדִיקָה חֲלָה עַל הַשּׁוֹכֵר, בֵּינוֹן שֶׁבְּהִגִּיעַ זְמַן הַבְּדִיקָה הַמְקוֹם בְּאַחֲרֵי הַשּׁוֹכֵר. אוּלַם הַשּׁוֹכֵר חֶדֶר בְּיוֹם י"ד, חוֹבֵת הַבְּדִיקָה חֲלָה עַל הַמְשָׁכִיר בֵּינוֹן שֶׁבְּהִגִּיעַ זְמַן הַבְּדִיקָה הַמְקוֹם בְּאַחֲרֵי הַמְשָׁכִיר. וּמִכֵּינֵן וְהַשּׁוֹכֵר נִמְצָא בְּמְקוֹם בִּימֵי הַחַג עָלָיו לְשִׂאוֹל אֶת הַמְשָׁכִיר אִם הוּא בְּדַק אֶת הַמְקוֹם מִחֲמֵץ. אִם הַמְשָׁכִיר אָדָם יָרָא שְׂמִים סוּמְכִים עַל דְּבָרָיו שֶׁהוּא אֲכֹן בְּדַק. אוּלַם אִם הוּא אָדָם שֶׁאֵינוֹ יָרָא שְׂמִים אֵין לְסַמּוֹךְ עַל דְּבָרָיו, וּמִמֵּילָא הַשּׁוֹכֵר צָרִיךְ לְבַדּוֹק אֶת הַמְקוֹם מִחֲמֵץ בְּיוֹם י"ד בְּעַת שֶׁהוּא נִכְנָס לְמְקוֹם זֶה.

דָּבָר זֶה מֻצְוֵי בְּאֵלוּ הַבָּאִים בְּעֶרְבַּ פֶּסַח לְבִתֵּי מְלוֹן לְהִתְאַרַח שֵׁם בְּלִיל הַסֶּדֶר וּבִימֵי הַחֵג, שְׁעֲלִיהֶם לְבָרַר אִם בְּדָקוּ אֶת הַחֶמֶץ עֶרֶב קוֹדֵם, וְאִם לֹא בְּדָקוּ עֲלֵיהֶם לְבַדּוֹק אֶת הַחֶמֶץ לְאוֹר הַיָּר.

כְּמוֹ כֵּן יְשִׁיבוֹת הַמְשֻׁפְּרוֹת אֶת הַיְשִׁיבָה וְהַחֲדָרִים לִימֵי הַפֶּסַח בְּאוֹפֵן שֶׁהַמְּאָרְגָּנִים וְהַשׁוֹכְרִים מְקַבְּלִים אֶת הַמְּקוֹם לְרִשׁוּתָם לִפְנֵי זְמַן בְּדִיקַת חֶמֶץ עֲלֵיהֶם לְבַדּוֹק חֶמֶץ. אוּלָּם אִם הַשׁוֹכְרִים בָּאִים רַק בְּעֶרֶב הַחֵג, עַל בְּנֵי הַיְשִׁיבָה לְבַדּוֹק אֶת הַחֶמֶץ.

מִתֵּר לְהַפְגִּס בְּאַקְרָאֵי בַלְבָד לְבִיתוֹ שֶׁל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל הַחֲשׂוֹד שְׂאִינוֹ בּוֹדֵק חֶמֶץ וְכֵן לְבִיתוֹ שֶׁל גּוֹי, אוּלָּם אִין לְהַתְּגוֹרֵר וְלִישׁוֹן שֵׁם כְּשֶׁהַמְּקוֹם לֹא בְּדוּק. וּבֵית כְּנֻסֵת וּבֵית מְדֻרָשׁ שֶׁלֹא נִבְדְּקוּ מִתֵּר לְהַפְגִּס אֲלֵיהֶם אִף עַל פִּי שְׂלֵא בְּדָקוּ אוֹתָם מִחֶמֶץ.

מִצְוַת בִּיעוֹר חֶמֶץ

כְּתוּב בַּתּוֹרָה אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאִיר מִבֵּיתְכֶם, דָּרָשׁוּ חַז"ל מִהַמִּלָּה "אֵךְ" שֶׁמִּהַתּוֹרָה אִיסוּר אֲכִילָה וְהַנָּאָה מִחֶמֶץ מִתְחִיל מִחֲצוֹת הַיּוֹם שֶׁל עֶרֶב פֶּסַח, יוֹם י"ד בְּנִיסָן. אוּלָּם מִחֲשָׁשׁ טְעוֹת הַקְּדִימוֹ חַז"ל וְאָמְרוּ שִׁישׁ אִיסוּר לְאֲכֹל חֶמֶץ שְׁעֵתִים לִפְנֵי חֲצוֹת הַיּוֹם, וְאִיסוּר הַנָּאָה מִחֶמֶץ מִתְחִיל שְׁעָה אַחַת לִפְנֵי חֲצוֹת הַיּוֹם. זְמַן זֶה מְשַׁעְרִים לְפִי שְׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת וְלִכֵּן הוּא מְשַׁתְּנֶה מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וְהוּא מִתְּפָרֵס מִיַּדֵּי שְׁנָה בְּלוּחוֹת הַמּוֹדְעוֹת וּבְלוּחוֹת הַשְּׁנָה.

לִכֵּן בְּעֶרֶב פֶּסַח נוֹתְגִים לְקוֹם מְקַדֵּם מִתְּמִיד כְּדֵי לְסַיֵּם לְאֲכֹל מְאֲכְלֵי חֶמֶץ לִפְנֵי סוֹף זְמַן אִיסוּר אֲכִילַת חֶמֶץ. אֶת הַבִּיעוֹר וְכֵן אֶת מְכִירַת הַחֶמֶץ לְגוֹי נִיטָן לְעֲשׂוֹת עוֹד שְׁעָה נּוֹסֶפֶת. לְאַחַר זְמַן זֶה הַחֶמֶץ אִיסוּר בְּאֲכִילָה וּבְהַנָּאָה, וְכֵן הֵרֵב הַמּוֹכֵר אֶת הַחֶמֶץ לְגוֹי מְסַיֵּם אֶת הַמְּכִירָה עַד סוֹף זְמַן אִיסוּר הַחֶמֶץ. לִכֵּן יֵשׁ לְהַזְדַּרֵּז וּלְמַנּוֹת אֶת הֵרֵב שְׁלִיחַ לְמַפּוֹר אֶת הַחֶמֶץ עוֹד לִפְנֵי יוֹם י"ד נִיסָן כְּדֵי לֹא לְהַכְּנִס לְחֲשָׁשׁ מִחֲמַת דּוֹחַק הַזְּמַן שִׁישׁ בְּעֶרֶב פֶּסַח.

עם סיום סעודת שחרית יש לנקות ולהוציא מהבית את כל החמץ שנשארו מהסעודה והחמץ שנמצא בבדיקת חמץ. כמו כן יש לנקות את השיניים היטב מפירווי חמץ שנשארו מהסעודה. וה"בן איש חי" כתב - מעשה באחד שהיה נזהר הרבה בהלכות פסח, והנה בליל פסח אחר שישן חלם שאדם אחד אומר לו "אוי לו שאכל חמץ משהו" וייקץ ויתמרמר מאוד, ויבך בכי גדול, וחזר וישן מתוך בכיתו, ויחלום והנה איש מדבר עמו ואומר לו שהחמץ שהוא אכל, הוא שנשארו בין השיניים פירור קטן של חמץ מאכילה שאכל בערב פסח בבוקר, ובעת שהיה אוכל ולועס המצה בלילה, נפרד אותו פירור מבין השיניים ונדבק במצה, ואכלו עם המצה.

גם שיניים תותבות צריך לנקות היטב, וטוב לערות עליהם מים רותחים לפחות מפלי שני כדי להכשיר אותם בכך. ויש אומרים שטוב להקפיד שלא להשתמש בהם במאכל חמץ חם ב-24 שעות לפני ההכשרה.

מעיקר הדין אפשר לעשות את ביעור החמץ בליל י"ד לאחר הבדיקה, אולם נוהגים להמתין ולבער את החמץ למחרת בערב פסח בין שרגילים לאכול חמץ גם בליל י"ד וגם למחרת בבוקר. ובערב פסח יש לסיים לבער את החמץ לפני סוף זמן איסור הנאה מחמץ, בין שלאחר מכן החמץ נחשב שאינו שלנו יותר, וממילא אין מצנת ביעור בחמץ שאינו שלנו.

בין שעיקר מצנת ביעור חמץ הוא בפזית חמץ, יש להשתדל להשאיר לפחות פזית חמץ כדי לקיים בו מצנת ביעור חמץ. ונוהגים לשרוף בביעור חמץ את הפתיתים שחיפשו אחריהם בבדיקת חמץ. אָמַנְם גם אם לא נשאר לו פזית חמץ לשרוף, אפשר לקיים מצנת ביעור בפירווי החמץ שנותרו.

ביעור החמץ הוא לאבד אותו מהעולם באופן שהחמץ לא יהיה יותר ראוי לאכילה. לכן מעיקר הדין אפשר לבער חמץ בכל דרך שהיא, אלא שנוהגים לבער את החמץ על ידי שרפה, כמו הנותר מהקרבות בבית המקדש שהמצנה היא לשרוף אותם. לכן אלו השמים נפט על החמץ קודם שהוא נשרף אָמַנְם מקיימים מצנת ביעור, אָבַל מפסידים את הענין לשרוף את החמץ.

מי שלא יכול לשרוף את החמץ יכול לבער אותו בכל דרך שהיא, לכן אפשר לפורר את החמץ ולפזר אותו לרוח וכדומה, וכך אנחנו עושים בערב פסח שחל להיות בשבת שאי אפשר לשרוף את החמץ משום קדשת השבת.

בשעת שרפת החמץ יש לבנון לקים מצות תשביתו. ולאחר שרפת החמץ יש לבטל את החמץ, דהיינו את כל החמץ שיתכן שנשאר ברשותו, ואם לאשתו ובניו יש חמץ במקום פלשהו גם עליהם לבטל את החמץ. נסח הביטול הוא "כל חמירא וחמיעא דאיכא ברשותי דחזיתיה ודלא חזיתיה, דביערתייה ודלא בערתייה ולבטיל ולהוי כפערך דארעא. בשונה מהביטול שבלייל י"ד, בביטול של ערב פסח אנחנו מבטלים את כל החמץ שמצאנו ושלא מצאנו.

יש אומרים שבביטול חמץ יש לבנון גם על חמץ שלו שעדין נשאר בפח האשפה הצבורי, שמא יש לו חלק באשפה. וכן יש אומרים שיש לבטל גם את החמץ שנמכר לגוי שמא המכירה לא היתה כדין.

יש נוהגים להניח בשרפת חמץ את הלולב של ההושענות, והערבה של מצות ערבה שנשארו לאחר חג הסופות. הטעם לזה שמכנין שנעשה כפר מצוה אחת בלולב זה, עושים בו מצוה אחרת והיא מצות ביעור חמץ.

גם מי ששכח לבער את החמץ לפני חצות היום או שמצא חמץ לאחר הביעור ואפילו בחול המועד, חייב לבער אותו. ומי שמצא חמץ ביום טוב החמץ נחשב למקצה ואסור לגעת בו, אלא צריך לכסות אותו בכלי, ובמוצאי יום טוב יש לשרוף חמץ הגדה.

תַּעֲנִית בְּכוֹרוֹת

מנהג הבכורים להתענות בערב פסח אף על פי שלא מתענים בחדש ניסן תענית צבור. הטעם לתענית זו הוא זכר לכך שבכורי מצרים נענשו ומתו במפת בכורות, ואילו בכורי ישראל ניצלו מעונש זה אף על פי שמדת הדין היתה מתוקה גם על בכורי ישראל. שחרי המצרים הסיתו את ישראל לעבוד עבודה

זָרָה וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "מִזֶּה הִלְלוּ עֹבְדֵי עֲבוֹדַת זָרָה אִף אֵלֹו עֹבְדֵי עֲבוֹדַת זָרָה",
וְהַקָּב"ה נִפְרָע מֵאֱלוֹהֵי מִצְרַיִם וּמִבְכוּרֵי מִצְרַיִם שֶׁהֵיוּ הַכֹּמְרִים לְעֲבוֹדַת זָרָה,
וְאֵילוּ בְכוּרֵי יִשְׂרָאֵל נִיֻּצְלוּ.

בְּדוֹרוֹת אֵלֹו שֶׁיִּרְדָּה חוּלְשָׁה לְעוֹלָם וְהַתַּעֲנִית עֲלוּלָה לְגֵרוּם לְחוּלְשָׁה
וְלַהֲפָרִיעַ לְקַיֵּם אֶת מִצְוַת לֵיל הַסֵּדֶר, נוֹהֲגִים הַבְּכוֹרוֹת לְהַשְׁתַּתֵּף וְלֶאֱכֹל
בְּסֵעוּדַת מִצְנָה שְׂזֻמָּנָה בְּעָרֵב פֶּסַח, אוֹ שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִים בְּסֵעוּדַת סִיּוּם מִסֵּכַת, וְלֶאֱחָר
שְׂאוּכָלִים בְּסֵעוּדַת הַמִּצְנָה פְטוּרִים מִלְהַמְשִׁיךְ וְלַהֲתַעֲנוֹת בְּשָׂאֵר הַיּוֹם.

הַמִּשְׁתַּתְּף בְּסֵעוּדַת סִיּוּם מִסֵּכַת צָרִיךְ לְהַקְשִׁיב לְדִבְרֵי הַסִּיּוּם וּלְדַעַת הַרְבֵּה
פּוֹסְקִים צָרִיךְ גַּם לְהַבִּין אֶת סִיּוּם הַמִּסֵּכַת הַנִּלְמָדַת, וְלִכֵּן גַּם הַמְסִיִּים צָרִיךְ לוֹמַר
דְּבָרִים הַמוּבָנִים לְצַבּוֹר. כְּמוֹ כֵּן סִיּוּם הַמִּסֵּכַת צָרִיךְ לְהִיטֵל עַל מִסֵּכַת מַהֲגֻמְרָא,
אוֹ מִסֵּכַת שְׁלֹמָה שֶׁל מִשְׁנָה עִם פִּירוּשׁ רַבְנֵי עוֹבְדֵי מִבְרֻטְנוּרָא וּמַעֲט מִדִּבְרֵי
הַתּוֹס' יוֹם טוֹב, כִּינּוּן שֶׁשְׂמַחָה עַל סִיּוּם מִסֵּכַת אֵינָה אֶלָּא כְּשֶׁלּוֹמְדִים וּמְבִינִים
אֶת מַה שְׁלּוֹמְדִים. אֲפָשָׁר גַּם לַעֲשׂוֹת סִיּוּם עַל סֵפֶר מִהִזְהָר הַקָּדוֹשׁ, וּבְסֵפֶר הַזִּהָר
בְּלִבְד גִּיתֵן לַעֲשׂוֹת סִיּוּם אֲפִילוּ שְׁלֹא מְבִינִים אֶת דִּבְרֵי הַסּוּדוֹת שֶׁל הַזִּהָר.

הַבְּכוֹר הָאוֹכֵל בְּסִיּוּם מִסֵּכַת עַל מְנַת לְפָטוֹר אֶת עַצְמוֹ מִהַתַּעֲנִית צָרִיךְ
לְהַקְפִּיד לֶאֱכֹל לְפָחוֹת מְבִיט מֵאֶכֶל, אוֹ לְשִׁתּוֹת לְפָחוֹת רְבִיעִית מִשְׁקָה, וַיֵּשׁ
מִצְרַיִכִים דְּנֻקָּא רְבִיעִית זֵין. הַטַּעַם שֶׁצָּרִיךְ לֶאֱכֹל מְבִיט הוּא כְּמוֹ שֶׁהָאוֹכֵל
בְּתַעֲנִית פָּחוֹת מְבִיט לְכָל הַדַּעוֹת צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ לְהַתַּעֲנוֹת וְלוֹמַר תְּפִילַת עֲגוּנוּ,
כִּן הָאוֹכֵל פָּחוֹת מְבִיט בְּסִיּוּם מִסֵּכַת לֹא פוֹטֵר אֶת עַצְמוֹ מִתַּעֲנִית. וַיֵּשׁ
הַמְקִילִים שֶׁהַבְּכוֹר הַשּׂוֹמֵעַ אֶת הַסִּיּוּם וְלֹא אֶכֶל בְּמָקוֹם שֶׁסִּיּוּמוֹ אֶת הַמִּסֵּכַת, יָכוֹל
לְלַכֵּת וְלֶאֱכֹל בְּבֵיתוֹ.

חוּלָה שְׂאִין בּוֹ סִפְנָה אוֹ הַחֵשׁ בְּרֵאשׁוֹ אוֹ בְּעֵינָיו פְטוּר מִהַתַּעֲנִית, וְטוֹב יוֹתֵר
אִם הוּא יָכוֹל בְּקִלוֹת לְהַשְׁתַּתֵּף בְּסֵעוּדַת סִיּוּם מִסֵּכַת.

יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁתַּעֲנִית בְּכוֹרוֹת נוֹהֲגִת גַּם בְּנָשִׁים כִּינּוּן שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם
הַבְּכוֹרוֹת מֵתוּ בְּמִצְרַיִם חוּץ מִבְּתִיָּה בַּת פְּרַעֲהַ שֶׁנִּצְלָה בְּזִכְרוֹת שֶׁגִּדְּלָה אֶת מִשְׁהָ

רבנו ע"ה, ולמעשה המנהג הוא שרק הזכרים מתענים. עוד יש נוהגים שמי שנוולד לו בן בכור, אביו מתענה במקומו עד שהבן יתחייב במצוות, ואם גם האב בכור, אמו תתענה במקום הבן. וטוב לצאת מכל ספק ולהשתתף בסעודת מצוה או בסעודת סיום מסכת.

איסור אכילת מצה בערב פסח

אמרו חז"ל שאסור לאכול מצה בערב פסח כדי שבליל הסדר המצה תהיה חביבה עליו והוא יאכל אותה לתאבון, וכן כדי שיהיה הכר בין אכילת מצה של מצוה לאכילת מצה שאינה מצוה. איסור זה נוהג במשך כל יום י"ד ניסן מעלות השחר. אולם בליל י"ד ניסן מתר לאכול מצה. ויש נוהגים שלא לאכול מצה הכשרה לפסח כבר מר"ח ניסן.

איסור אכילת מצה בערב פסח נאמר בכל סוגי המצות שיוצאים בהם ידי חובה, או מצות שטעמן כטעם המצות הפשוטות כמו מצות כפולות או נפוחות שנפסלו בשעת האפייה, או מצות שנאפו שלא לשם מצת מצוה, וכן אין לאכול גם בבוקר של ערב פסח מצות חמץ המצויות כל השנה.

מתר לאכול בערב פסח מצה מבושלת, כיון שבישלו את המצה בטל ממנה טעם מצה. וכן מתר לאכול כופתאות העשויות מתערובת מצה ודברים אחרים מבשלים, ולדעת השו"ע מתר לאכול גם מצה עשירה. ולדעת הרבה פוסקים מתר לאכול מצה מטוגנת כיון שטיגון נחשב לבישול. אולם אסור לאכול עוגות מקמח מצה, כיון שקמח מצה הוא מצה שנטחנה ואחר כך אופים אותה בתנור, לכן היא עדין נחשבת כמצה.

מתר לתת מצה בערב פסח לילדים קטנים שאינם מבינים כלל בספור יציאת מצרים, אולם ילדים שמבינים מעט בספור יציאת מצרים אין לתת להם מצה בערב פסח כדי שיהיה להם התחדשות באכילת המצה בליל הסדר, שנאמר (שמות יג, ח): והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, ודרשו חז"ל: לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך.

בְּעֶרְב פֶּסַח לְאַחַר שְׁעָה עֲשִׁירִית, דִּהְיִינוּ כְּשֶׁלוֹשׁ שָׁעוֹת זְמַנִּיּוֹת לִפְנֵי צֵאת הַכּוֹכָבִים אֲסוּר לֶאֱכֹל גַּם אֶת סוּגֵי הַמִּצּוֹת הַמִּתְרִים בְּעֶרְב פֶּסַח כְּמוֹ מִצֵּה מְבוֹשָׁלֹת, כּוּפָתָאוֹת וּמִצֵּה עֲשִׂירָה. פִּירוֹת וִירְקוֹת אוֹ תְּבַשִּׁיל אוֹרְזוֹ מִתָּר לֶאֱכֹל, וּבִלְבַד שְׁלֵא יִמְלֵא כְּרוֹסוֹ מֵהֶם כְּדֵי שִׁיאֲכַל אֶת הַמִּצֵּה בְּלֵיל הַסֶּדֶר לְתַאֲבוֹן. וּמִתָּר לְשִׁתּוֹת כָּל שְׁתֵּיהֶן שֶׁהֵיא בְּעֶרְב פֶּסַח גַּם לְאַחַר שְׁעָה עֲשִׁירִית, חוּץ מִיֵּן שְׁאִין לְשִׁתּוֹת מִמֶּנּוּ מְעַט כִּינּוּן שֶׁמְעַט יֵין נוֹתֵן הַרְגֵּשֶׁת שׁוֹבַע.

כְּתוּב בְּשׁו"ע שֶׁהַאיִסּוּטָנִים מִתְעַנֶּה בְּעֶרְב פֶּסַח כְּדֵי שִׁיאֲכַל מִצֵּה לְתַאֲבוֹן, וְכֵמוֹ שֶׁמוּבָא בַּגְּמָרָא שֶׁרַב שִׁשֶׁת הַתְּעַנָּה בְּעֶרְב פֶּסַח כִּינּוּן שֶׁהוּא הַכִּיר אֶת עֲצָמוֹ שָׂאֵם הוּא יֵאֲכַל בְּעֶרְב פֶּסַח לֹא יִהְיֶה לוֹ תַּאֲבוֹן בְּסִעּוּדַת הַלֵּילָה.

אִיסוּר עֲשִׂית מְלֵאכָה בְּעֶרְב פֶּסַח

אֲסוּרוֹ חַו"ל לַעֲשׂוֹת מְלֵאכָה בְּעֶרְב פֶּסַח לְאַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם, וְנֶאֱמְרוּ בְּזֶה שְׁנֵי טְעָמִים. הָאֶחָד הוּא מִשּׁוֹם שֶׁכָּפָאֲשֶׁר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם הָיָה אֲסוּר לְכָל יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת מְלֵאכָה בְּעֶרְב פֶּסַח לְאַחַר חֲצוֹת, כִּינּוּן שֶׁלְאַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם הָיוּ מְקַרְיָבִים אֶת קֶרְבֵּן פֶּסַח, וְזִמְן הַקֶּרְבֵּת הַקֶּרְבֵּן נֶחֱשֵׁב לְמַבִּיא אֶת הַקֶּרְבֵּן לַיּוֹם טוֹב. וּמִכִּינּוּן וְכָל יִשְׂרָאֵל הָיוּ צְרִיכִים לְהַבִּיא אֶת קֶרְבֵּן פֶּסַח, נִמְצָא שֶׁעֲרַב פֶּסַח נִהְפֵּךְ לַיּוֹם טוֹב לְכָל יִשְׂרָאֵל. גַּם לְאַחַר חֲרָבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁכְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים אֵין לָנוּ מְקַדָּשׁ מְזַבֵּחַ וְקֶרְבֵּן, לֹא הִתְבַּטַּל אִיסוּר עֲשִׂית מְלֵאכָה בְּעֶרְב פֶּסַח לְאַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם.

טַעַם נוסף לְאִיסוּר עֲשִׂית מְלֵאכָה הוּא כְּדֵי שֶׁכָּל אָדָם יִהְיֶה פְּנוּי לְהַכִּין אֶת מִצּוֹת הַחַג, אֶפְשִׁית מִצּוֹת, הַכְּנוֹת הַסֶּדֶר וְכָל כִּיּוּצָא בְּזֶה.

אִיסוּר עֲשִׂית מְלֵאכָה בְּעֶרְב פֶּסַח חֲמוּר יוֹתֵר מֵעֲשִׂית מְלֵאכָה בְּשָׂאֵר עֲרָבֵי שְׁבֻטוֹת וְיָמִים טוֹבִים, אֲךָ הוּא יוֹתֵר קָל מֵאִיסוּר מְלֵאכָה בַּחֹל הַמוֹעֵד, לְכֵן כָּל מֵה שֶׁמִּתָּר לַעֲשׂוֹת בַּחֹל הַמוֹעֵד מִתָּר גַּם בְּעֶרְב פֶּסַח לְאַחַר חֲצוֹת.

את כל ההכנות לחג יש לעשות מקדם לפני חצות היום, ולאחר חצות אסור לכבס בין ביד ובין במכונת בביסה, וכן אסור לתפור או לתקן בגדים חדשים כמו מקפלת למכנסים וכדומה. אולם מתר לתקן בגד שנקרע קצת, וכן מתר לגהץ בגדים ולצחצח נעלים.

כתבו הפוסקים שיש להזדרז ולהסתפר כבר ביום י"ג ניסן מחמת השטרדות המרובות שיש בערב פסח. ועל כל פנים מתר להסתפר בערב פסח עד חצות היום. מי ששכח להסתפר לפני חצות היום לא יכול להסתפר אצל הספר ואפילו בחנם. אולם מתר לו לספר את עצמו, או להסתפר אצל ספר עני שאין לו מה לאכול. ולהתגלח מתר גם בערב פסח לאחר חצות.

המלאכות האסורות בערב פסח לאחר חצות מתר לעשותם על ידי גוי, שלא אסרו איסור אמיחה לגוי בערב פסח.

יש מקומות שנוהגים שלא לעשות מלאכה גם לפני חצות היום, ובמקום שנוהגים איסור אין לשנות את המנהג, וברב המקומות לא נהגו איסור מלאכה קודם חצות היום. ועל כל פנים יש לעשות בחכמה ולהקדים את כל צרכי החג מקדם ככל האפשר לפני ערב פסח כדי שלא יהיו טרודים מדאי בהגיע חג הפסח וליל השימורים.

מהלכות הגעלת בלים

הבלים שמשתמשים בהם כל השנה בחמץ, אסורים בשימוש בחג הפסח אלא אם כן מכשירים אותם פהלכה. באופן כללי הציבור נוהג להחזיק בלים מיוחדים לשימוש בפסח כדי שלא להיכנס לשאלות המרפבות של הגעלת בלים, ובפרט בבלים שלא מועיל להם הכשרה. את כלי החמץ שלא משתמשים בחג צריך לנקות היטב משירי חמץ, ובפרט את הנפה שדבוק בה שאריות של קמח. לאחר נקיון הבלים צריך להצניע אותם במקום ובצורה שלא יבואו לידי טעות להשתמש בהם בפסח. כמו כן כתוב בשו"ע שטוב לסגור אותם בחדר ולהצניע את המפתח כדי שגם אם הוא יחפש את המפתח הוא יזכר שחג פסח הוא.

לפי זה ניתן לסגור את כלי החמץ בארונות ולהדביק מדבקה בולטת על דלת הארון, או לקשור את ידיות הארון ולכתוב באותיות בולטות שיש בארון זה כלי חמץ, כדי שגם אם יבואו להוציא בטעות כלים מהארון, יזכרו בקלות שפסח היום. כמו כן מובן לפי זה שאין צורך למכור את כלי החמץ לגוי, ואף טוב שלא לעשות כן בינן שהמוכר את כליו לגוי צריך לטבול אותם לאחר הפסח במקנה, כמו כל כלי שקונים מגוי.

את הכלים שרוצים להכשיר, צריך להכשיר בדרך תשמישם וכמו שאמרנו חז"ל "כבולעו כן פולטו". דהיינו כלים שמשתמשים בהם בדרך בישול, כמו סירים די להם בהגעלה, אוכלם כלים שמשתמשים בהם על האש ללא מים, צריכים לבזבז, כמו תבניות אפיה וכדומה. הלכות הגעלת כלים מרבות הן, ולכן במקום שעושים הגעלת כלים עושים כן בפני תלמיד חכם הבקי בהלכות אלו.

לפני ההגעלה צריך לנקות היטב את הכלי והמכסה מכל שיירי לכלוך ונלווה ומשיירי השחרות המצוי בכלים. כמו כן צריך לנקות את הלכלוך המצוי בין הידיה לכלי. רק לאחר מכן ניתן להגעיל את הכלי, על ידי שמתחילים דוד עם מים, וכשהמים שבו רותחים ומבעבעים מכניסים את הכלי שמגעילים לתוך המים הרותחים, ויש להשהות את הכלי במים פמה שניות. אחר כך מוציאים את הכלי ושוטפים אותו במים קרים, למעט כלים שעלולים להתקלקל במים הקרים.

את הגעלת הכלים צריך לעשות לפני זמן איסור חמץ, כמו כן יש להימנע מלהשתמש בכלים שמגעילים במשך 24 שעות לפני ההגעלה, כדי שטעם כלי בשר וכלי חלב לא יאסרו זה את זה.

הגעלת כלים מועילה לכלי מתכת לסוגיו, וכן לכלי יעץ או אבן. אבל לכלי חרס ופורצלן לא מועילה הגעלה כולל שהתורה העידה על כלי חרס שאינם מוציאים את הטעם הבלוע בהם כולל, שנאמר (ויקרא ו, כא): וכלי חרס אשר תבשל בו ישבר. ולדעת רוב הפוסקים מועילה הגעלה גם לכלי פלסטיק נייילון ובקליט, ויש החוששים לא להכשיר כלי פלסטיק בפרט מאיסור חמץ.

לדעת השו"ע רוב הראשונים כלי זכוכית לא צריכים הגעלה כלל, כיון שהם חלקים ואינם בולעים. וכן דעת רוב הפוסקים שיש להקל לספרדים להשתמש בכלי זכוכית של כל השנה אפילו בלי הגעלה, אף שיש מקהילות הספרדים שנהגו להחמיר בזה. ואילו לדעת הרמ"א ומנהג האשכנזים כלי זכוכית הם כמו כלי חרס שלא מועיל להם הגעלה כלל.

כלים שמשתמשים בהם על האש צריכים לבון, כמו תבניות אפיה, ושיפודים ששמים עליהם חמץ. צורת הלבון היא ששמים את הכלי באש עד שהוא יתחמם כל כך שניצוצות ניתזים ממנו. ברוב הכלים המצויים היום הלבון צלול להזיק לכלי, ויש חשש שיחוסו על הכלי ולא יכשירו אותו כהלכה, לכן בדרך כלל נמנעים מלעשות לבון לכלים.

מן הראוי בחג הפסח לא להשתמש כלל בתנור אפיה של כל השנה. מי שצריך מאוד את התנור ואין לו אפשרות לרכוש תנור או טוסטר אובן מיוחד לפסח, יכול לסמוך על האומרים שנתן לנקות את תפנותיו היטב היטב, לא להשתמש בתנור 24 שעות לפחות, ואחר כך לחמם אותו בחום הגבוה ביותר שיש בו במשך מעט יותר משעה, ואת התבניות יש להחליף לחדשות או להשתמש בתבניות חד פעמיות.

המשטח של תנור הגז לא צריך הכשרה, אבל צריך לנקות אותו היטב, וטוב לצפות אותו בגניר אלומיניום. ויש להיזהר שלא להניח עליו מזלג חם גם בפסח וגם כל השנה, וכל שכן שלא לאכול ממנו דבר מאכל הנופל עליו. את החצובה, עליה עומדים סירי הבישול צריך לנקות היטב, ולהגעיל אותם. ואם מצפים אותם בגניר אלומיניום עבה באופן שהגניר לא יקרע בימי הפסח ניתן להשתמש בהם כך ללא הגעלה. והמבערים של הגז שממנו יוצא האש, צריכים ניקוי בלבד.

מיקרוגל שמשתמשים בו כל השנה למאכלי חמץ אין להשתמש בו בפסח. אם יש צורך גדול במיקרוגל, ניתן להכשיר אותו לאחר שמנקים אותו היטב, ממתנים 24 שעות מהשימוש האחרון, ולאחר מכן מרתיחים בו לפחות חצי

כּוּס מַיִם, כֶּךָ שֶׁהַמַּיִם יִתְאַדּוּ בְּתוֹךְ הַמִּיקְרוֹגָל. כִּמוֹ כֵּן מוּמְלָץ מְאוֹד לְחַמֵּם מַאֲכָלִים בַּמִּיקְרוֹגָל בְּאוֹפֵן שֶׁהָאֵחָל מוֹנַח בְּשִׁפְתֵי שִׁקִּיּוֹת אֲטוּמוֹת.

אֵת הַשִּׁישׁ הַמְצוּי בְּכָל מְטֻבַּח צְרִיךְ לְנַקּוֹת הַיֵּטֵב וּלְעֲרוֹת עָלָיו מֵיַם רוֹתְחִים, וַיֵּשׁ נוֹהֲגִים לְצַפּוֹת אוֹתוֹ בְּנִיר אֱלוֹמִינְיוּם אוֹ כֶּסֶף אַחַר, בְּאוֹפֵן שֶׁכְּלֵי הַפֶּסַח הַחַמִּים לֹא יִהְיוּ מוֹנַחִים עַל הַשִּׁישׁ בְּמִשְׁךְ הַפֶּסַח.

אֵת הַכִּיּוֹרִים יֵשׁ לְנַקּוֹת הַיֵּטֵב וּלְעֲרוֹת עָלֵיהֶם מֵיַם חַמִּים מְכֻלֵי רֵאשׁוֹן, וְטוֹב לְעֲרוֹת עָלֵיהֶם מֵיַם רוֹתְחִים ג', פְּעָמִים. וְרַבִּים נוֹהֲגִים לְהִנִּיחַ בָּהֶם כְּלֵי מַפְלִסְטִיק כְּעֵין אִמְבֻטָּיָה, כֶּךָ שֶׁכָּל הַפֶּסַח הַכְּלִים מוֹנַחִים בְּתוֹךְ הָאִמְבֻטָּיָה וְלֹא בָּאִים בְּמַגַּע עִם הַכִּיּוֹר עֲצוּמוֹ.

הַשְּׁלֶחֶן שֶׁאוֹכְלִים עָלָיו כָּל הַשָּׁנָה עָלוּל לְהִיּוֹת בְּלוּעַ מִחֲמַץ בְּפֶרֶט אִם עוֹרְכִים עָלָיו בָּצֵק, לְכֵן צְרִיךְ לְהַגְעִיל אוֹתוֹ עַל יְדֵי שְׂמֵעָרִים עָלָיו מֵיַם רוֹתְחִים. וְאִם חוֹשְׁשִׁים שֶׁהַשְּׁלֶחֶן יִתְקַלְקַל אֶפְשָׁר לְהִנִּיחַ עָלָיו מִפָּה, כֶּךָ שֶׁבְּכָל יְמֵי הַפֶּסַח מְשַׁתְּמִשִּׁים בּוֹ בְּהֶפְסֵק מִפָּה בְּלֶבֶד.

אֵת הַמְקַרֵּר וְהַמְקַפֵּי צְרִיךְ לְנַקּוֹת הַיֵּטֵב בְּכָל הַחֳרֹרִים וְהַסְדָּקִים עִם חוֹמֵר פּוֹגֵם טַעַם מְכֻל שִׁירִים שֶׁל פְּרוּרֵי חֲמֵץ. אוֹלָם לֹא צְרִיךְ לְפָרֵק אֵת חֲלָקֵי הַמְקַרֵּר אוֹ הַקְּפָאָה בְּמָקוֹם שֶׁיֵּד אָדָם לֹא מַגִּיעָה.

אֵת הַפְּלֶאטָה הַחֲשֵׁמְלִית שֶׁל שִׁבְתַּת צְרִיךְ לְנַקּוֹת הַיֵּטֵב, וּלְעֲרוֹת עָלֶיהָ מֵיַם רוֹתְחִים. וְטוֹב יוֹתֵר לְצַפּוֹת אוֹתָהּ בְּנִיר אֱלוֹמִינְיוּם עֲבָה שֶׁלֹּא יִקְרַע בְּמִשְׁךְ הַזְּמַן שְׂמֵשְׂמִשִּׁים בְּפֶלְטָה.

קוּמְקוּם, אוֹ מִיחָם מֵיַם שֶׁלֹּא מוֹנַחִים עָלָיו חֲמֵץ כָּל הַשָּׁנָה, מַעֲיָקֵר הַדִּין לֹא צְרִיךְ הַגְעֵלָהּ, וְרַק לְכַתְּחָלָהּ יֵשׁ לְעֲרוֹת עָלָיו מֵיַם מְכֻלֵי רֵאשׁוֹן. אוֹלָם אִם בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה שְׂמִים עָלָיו חֲלוֹת אוֹ מְאָפִים שׁוֹנִים לְחֲמוּם, מִיחָם זֶה צְרִיךְ הַגְעֵלַת כְּלִים כְּרֵאוּי.

מדיח כלים שכל החלקים שלו מפלסטיק, ניתן להכשירו לאחר המתנה של 24 שעות, אחר כך מפעילים את המדיח במים רותחים עם חומר ניקוי באופן שהמים מגיעים לכל מקום במדיח.

כלים שלא משתמשים במשך השנה לא בחרף ולא בחריף ולא כובשים בהם דברים עם חמץ, לא צריכים הגעלה, ומטעם זה הכוס של הקידוש של כל השנה שרק שותים בו יין די לו בשטיפה והדחה והוא מתר בשימוש בפסח.

למדנו בקנטרס זה את הלכות חדש ניסן, ההכנות לחג בדיקת וביעור חמץ, הגעלת כלים והלכות ערב פסח. את הלכות מצות אכילת מצה ואיסור אכילת חמץ והלכות ליל הסדר נלמד בעז"ה בקנטרס הבא. יהי רצון שנוזכה לחוג את חג הפסח בגילה ודיצה, וכשם שהראנו נפלאות ביציאת מצרים כן נוזכה ונראה נפלאות בגאלה הקרובה, ונוזכה לאכול בקרוב מן הזבחים ומן הפסחים בבית המקדש שיבנה במהרה בימינו, אמן ואמן.

תפילת הדרך

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום
ותציעדנו לשלום. ותסמכנו לשלום. ותדריכנו לשלום. ותגיענו
למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום (ואם דעתו לחזור מיד
אומר ותחזירנו לשלום) ותצילנו מכף כל אויב ואורב ולסטים
וחיות רעות בדרך ומכל מיני פורעניות המתרגשות לבוא לעולם
ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתננו לחן ולחסד ולרחמים
בעיניך ובעיני כל רואינו ותשמע קול תחנונינו. כי אל שומע
תפלה ותחנון אתה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

ואמר ג"פ:

ויעקב הלך לברכו ויפגעו בו מלאכי אלהים: ויאמר יעקב באשר
ראם מחנה אלהים זה ויקרא שם המקום ההוא מחנים:

לישועתך קויתי יי:

הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום
אשר הכינותי:

